



לקוטי תורה • פרשת ראה • מאמר 11

אני לדודי ודודי לי הרועה בשושנים

אני לדודי ודודי לי, הרועה בין השושנים



בחודש אלול מאירות מלמעלה י"ג מידות הרחמים — "השושנים" בעלות שלושה עשר העלים שבפסוק שראשי תיבותיו אלול — כדי שאדם יוכל לעשות תשובה: שיבה הממשיכה אור חדש מעצמותו של ה' וממלאה כל חסרון שנותר במצוות ובלימוד התורה, חסרון שאיש אינו יכול למלא בכוחות עצמו.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית



/likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/11

הנקודה

בחדש אלול מאירות מלמעלה י"ג מידות הרחמים — "השושנים" בעלות שלושה עשר העלים שבפסוק שראשי תיבותיו אלול — כדי שאדם יוכל לעשות תשובה: שיבה הממשיכה אור חדש מעצמותו של ה' וממלאת כל חסרון שנותר במצוות וכלימוד התורה, חסרון שאיש אינו יכול למלא בכוחות עצמו.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מדוע י"ג מידות הרחמים, שלושה עשר עלי השושנה, מאירות כבר בחדש אלול? המאמר מציג תחילה שני אופנים של אור אלוהי: ממלא כל עלמין, הנמדד לפי כל נברא ומושג מבפנים, וסובב כל עלמין, השווה לכול ונעלה מהשגה. התורה, מזון הנשמה, שייכת לאופן הראשון; המצוות, לבושיה, ממשיכות את האופן השני. לכן, במובן אחד, המעשה גדול יותר; אך במובן אחר הלימוד גדול יותר, שכן רק התורה מחברת את המצוות הגשמיות לאור הזה. תשובה אפשרית רק בעולם הזה, שבו מאיר האור הסובב ויכול להפוך רשע גמור לצדיק גמור; העולם הבא, שבו מתגלה אור מדוד, מותיר כל נשמה במקומה. אך החטא מותיר חסרון שהסליחה אינה ממלאת. רק אור חדש מעצמותו של ה' יכול למלא אותו, ואדם אינו יכול להגיע לגובה כזה בכוחות עצמו. לכן מאירות באלול י"ג המידות כרחמים על הנשמה. "שושנים" אלה הן גם "ששונים": תשובה שלמה משיבה הן את המצוות והן את התורה, וי"ג מידות שהתורה נדרשת בהן מורידות את הרחמים למטה.

מבנה

1	השושנה וחדש אלול	19
	שלושה עשר עלי השושנה הם י"ג מידות הרחמים, מקור התשובה, המתגלות מראש חודש אלול; "אני לדודי ודודי לי" ראשי תיבות אלול.	
2	שני אורות ושני פסוקים	2-4
	מדוע מאירות י"ג מידות הרחמים באלול; המחלוקת אם תלמוד גדול או מעשה גדול; ממלא כל עלמין, המדורג לפי כל נברא, וסובב כל עלמין, השווה לכול; "אני מלא את השמים ואת הארץ" ו"כבודי", שהיא התורה.	
3	מזון ולבושים	5-6
	התורה היא מזון הנשמה, האור הפנימי; המצוות הן לבושיה, האור המקיף, שלמעלה מגן עדן; ובכל זאת תלמוד גדול, מפני שהתורה מחברת את המצוות הגשמיות לאור הזה.	
4	מדוע התשובה שייכת לעולם הזה	7-9
	העולם הבא הוא השגה באמצעות האור המחולק, ושם אין אדם יכול להשתנות; בעולם הזה האור המקיף מאפשר אפילו לרשע גמור להיות צדיק גמור, והנשמה יורדת כדי לברר חלק אחד בכל יום.	
5	החסרון שרחמי אלול ממלאים	10
	הסליחה מותירה את חסרון האור שלא נמשך; רק אור חדש מעצמותו של ה' ממלא אותו, ולכן אנו מבקשים "השיבנו אליך", ובאלול מאירות י"ג המידות כרחמים על הנשמה, למעלה מהסיוע שהמלאכים מעניקים במשך השנה.	

חז"ל דורשים "שושנים" גם מלשון "שושנים": תשובה שלמה משיבה הן את המצוות והן את התורה; שמחת תורה היא השמחה שבאה בעקבותיה; ו"ג מידות שהתורה נדרשת בהן, שמקורן ב"ג מידות הרחמים, מורידות את התורה שבכתב אל התורה שבעל פה.

מושגים

תשובה תשובה

לא רק חרטה על חטא, אלא שיבה מן הדרך הקודמת, כל ימי האדם. תשובה שלמה ממשיכה אור חדש מעצמותו של ה' וממלאת כל חסרון.

מיין נוקבין מיין נוקבין

הכיסופים העולים מלמטה למעלה. לנפש האלקית הם נתונים בטבעה, אך התשובה שבאה "בתוקף יותר" זקוקה לעזרה מלמעלה.

שושנים ושושנים / שושנים

חז"ל דורשים "שושנים" גם כ"שושנים", כלומר לומדים. השושנים הן י"ג מידות הרחמים, שמקורן באור המקיף; והשושנים הם התורה, שמקורה בממלא כל עלמין.

י"ג מכילין דרחמי י"ג מכילין דרחמי

שלוש עשרה מידות הרחמים של ה', הנמנות ב"מי א"ל כמוך" ובי"ה, א"ל רחום וחנון". הן מקור התשובה ומאירות מראש חודש אלול; המאמר מכנה אותן "שושני" הפסוק.

ממלא כל עלמין ממלא כל עלמין

אור אלוקי הנכנס בכל נברא ומחיה אותו לפי מידתו. הוא מושג מבפנים, מחולק למדרגות, וקשור לתורה ולעולם הבא.

סובב כל עלמין סובב כל עלמין

אור אלוקי שנתר למעלה מהעולמות, נעלה מהשגה, ומתייחס לכול בשווה. המצוות ממשיכות אותו למטה, והוא מאיר בעולם הזה, ובכך מאפשר את התשובה.

קטע 1 • 11

השושנה וחודש אלול

1 אני לדודי¹ ודודי לי² הרועה בשושנים.³ הנה שושנה יש בה תליסר עלין^{4,5} כנגד י"ג מכילין דרחמי שבפסוק מי אל כמוך ושכפסוק אל רחום כוי

"אני לדודי ודודי לי, הרועה בשושנים". והנה, לשושנה יש שלושה עשר עלים, כנגד י"ג מידות הרחמים שבפסוק "מי אל כמוך" ובפסוק "הי אל רחום" וכו',

המאמר פותח בפסוק "אני לדודי ודודי לי, הרועה בשושנים" (שיר השירים ו, ג), ובדימוי המופיע בתחילת הזוהר: לשושנה יש שלושה עשר עלים, כנגד י"ג מידות הרחמים. שלוש עשרה המידות נמנות בשני מקומות: בפסוק הנבואי "מי אל כמוך" (מיכה ז, יח), ובמידות שגילה הי למשה, "הי אל רחום וחנון" (שמות לד, ו).

שמעם הוא מקור התשובה להיות נושא עון כוי והם המתגלים ברי"ח [בראש חודש] אלול שאז הוא בחי' עת רצון

שמהן מקור התשובה, כדי שיהיה "נושא עוון" וכו'. והן המתגלות בראש חודש אלול, שאז היא בחינת עת רצון.

"י"ג מידות הרחמים הן מקור התשובה, משום שהן כוללות את מידתו של הי "נושא עוון". הן מתגלות מראש חודש אלול, ולכן אלול נקרא "עת רצון" — זמן שבו הרצון האלוקי פתוח כלפינו.

כי מרי"ח [מראש חודש] אלול עד אחר יוה"כ [יום הכפורים] הם מי יום שעלה משה רבעי"ה [רבינו עליו השלום] למרום לקבל לוחות האחרונות ומה ימים הראשונים ברצון^{6,7} כוי, וז"ש [וזהו שכתוב] הרועה בשושנים אצל אני לדודי ודודי לי שהוא רי"ת [ראשי תיבות] אלול.^{8,9,10}

כי מראש חודש אלול עד לאחר יום הכיפורים הם ארבעים הימים שבהם עלה משה רבנו עליו השלום למרום לקבל את הלוחות האחרונות; ו"מה ימים הראשונים ברצון" וכו'. וזהו שכתוב "הרועה בשושנים" לצד "אני לדודי ודודי לי", שראשי התיבות שלהם הם אלול.

מראש חודש אלול ועד יום הכיפורים שהם משה על ההר במשך ארבעים יום כדי לקבל את הלוחות השניים, ורש"י מציין שארבעים הימים האחרונים, כמו ארבעים הימים הראשונים, היו ימים של רצון. ראשי התיבות של המילים "אני לדודי ודודי לי" הם אלול, ובאותו פסוק נאמר גם "הרועה בשושנים": החודש והשושנה בעלת שלושה עשר העלים קשורים זה בזה.

קטע 2 • 21-4

שני אורות ושני פסוקים

2 וצריך להבין מהו ענין י"ג מידות הרחמים בחדש אלול בשלמא בעשיית [בעשרת ימי תשובה] יתכן שהם ימי

סליחה ומחילה ולכך אומרים בעשיית [בעשרת ימי תשובה] ויעבור^{12, 11} הוי כוי

כעת עלינו להבין מה עניינן של י"ג מידות הרחמים בחודש אלול. בעשרת ימי תשובה הדבר מובן: אלה ימי סליחה ומחילה, ולכן בעשרת ימי תשובה אומרים "ויעבור הוי" וכוי.

השאלה היא מדוע י"ג מידות הרחמים מאירות כבר בחודש אלול. בעשרת ימי תשובה, מראש השנה ועד יום הכיפורים, הדבר מובן, שכן אלה ימי סליחה ומחילה, ולכן אומרים אז "ויעבור הוי" לפניו — הפסוק הפותח את י"ג מידות הרחמים.

והענין הוא דהנה התשובה אינה על עוונות דוקא¹³ שהרי צריך להיות כל ימיו בתשובה¹⁴ אלא כחי תשובה הוא ששב מדרכו הראשון וכמ"ש והחזירנו בתשובה שלימה¹⁵ לפניך כוי.

העניין הוא שתשובה אינה מיועדת דווקא לעוונות, שהרי על האדם להיות בתשובה כל ימיו. אלא שעניינה של תשובה הוא לשוב מדרכו הקודמת, כמו שאומרים: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך" וכוי.

התשובה מתחילה בהרחבת משמעותה: היא אינה רק על חטאים, שכן חז"ל אומרים שעל האדם להיות בתשובה כל ימיו. תשובה פירושה לשוב מן הדרך הקודמת, כפי שאנו מבקשים בתפילת העמידה מדי יום: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך".

וביאור הענין הנה בדברי חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] (ספ"ק [סוף פרק קמא] דקדושין) יש ב' דעות אחד אומר תלמוד גדול ואחד אומר מעשה גדול ונמנו וגמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה.¹⁶

להבנת העניין, בדברי חז"ל (בסוף הפרק הראשון של קידושין) מובאות שתי דעות: אחד אומר שתלמוד גדול, ואחד אומר שמעשה גדול. נמנו וגמרו שתלמוד גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה.

כדי להסביר זאת, אדמו"ר הזקן פונה לדיון בתלמוד (קידושין מ ע"ב) בשאלה מה גדול יותר, תלמוד או מעשה. חז"ל הצביעו והכריעו שתלמוד גדול, מפני שהוא מביא את האדם לידי מעשה.

ולהבין ענין מחלקותם ובמאי קא מיפלגי יש להקדים להבין תחלה מ"ש את השמים ואת הארץ אני מלא¹⁷ והלא כתיב מכה"כ [מלא כל הארץ כבודו] ולא נזכר שמים וגם ששם נאמר אני מלא וכאן כתיב כבודו.

כדי להבין את המחלוקת, ובמה הם חלוקים, יש להקדים ולבאר תחילה את הכתוב: "את השמים ואת הארץ אני מלא". והרי נאמר: "מלא כל הארץ כבודו", ולא נזכרו שם השמים. ועוד: שם נאמר "אני מלא", ואילו כאן כתוב "כבודו".

לפני ביאור המחלוקת מעלה אדמו"ר הזקן שאלה על שני פסוקים. ה' אומר "את השמים ואת הארץ אני מלא" (ירמיהו כג, כד), ואילו המלאכים אומרים רק "מלא כל הארץ כבודו" (ישעיהו ו, ג): בפסוק השני השמים אינם נזכרים, והוא מדבר על "כבודו" ולא על ה' עצמו.

אך הנה ידוע דיש ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע ופ"י ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הוא בחי' הארת האלהות הנמשך בנבראים להחיותם מע"מ [מעשרה מאמרות] יהי אור¹⁸ כו'

אלא ידוע שיש ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין. פירוש ממלא כל עלמין הוא בחינת הארת האלוקות הנמשכת לנבראים כדי להחיותם, באמצעות עשרת המאמרות, כגון "יהי אור" וכו',

התשובה מבוססת על שני אופנים של אור אלוקי. ממלא כל עלמין הוא האלוקות החודרת לנבראים ומחיה אותם, באמצעות עשרת המאמרות שבהם נברא העולם, כגון "יהי אור" (בראשית א, ג).

בדבר¹⁹ ה' כו' שהוא מתלבש בפנימיותם ותוך תוכם ממש שנמשך בקרבם להיות חיות להם והוא מתחלק לחלקים להיות מחיה כל חד לפום שיעורא דיליה.^{20, 21}

"בדבר הוי"י וכו'. אור זה מתלבש בפנימיותם ובתוך תוכם ממש, ונמשך בקרבם להיות להם לחיות; והוא מתחלק לחלקים, כדי להחיות כל אחד לפי מידתו.

אור זה, הבא "בדבר הוי"י" (תהלים לג, ו), מתלבש בפנימיות של כל נברא, עד תוך תוכו, ומשמש לו כחיות. הוא מתחלק לחלקים, ומחיה כל נברא "לפי מידתו", כלשון הזוהר.

3 ועד"מ בגשמיות בדצח"מ [בדומם צומח חי מדבר] שהדומם הגם שנתהוה ג"כ מע"מ [מעשרה מאמרות] ונמשך בו ג"כ חיות אלקות מאותו המאמר

לשם משל, בעולם הגשמי, בארבע המדרגות של דומם, צומח, חי ומדבר: הדומם, אף הוא התהווה מעשרת המאמרות, ונמשכת בו חיות אלוקית מאותו מאמר.

משל מן העולם הגשמי, שבו ארבע מדרגות: דומם, צומח, חי ומדבר — האדם. גם אכן התהוותה באמצעות עשרת המאמרות ומקבלת חיות אלוקית מאותו מאמר שממנו נבראו כל הדברים.

כמו שנמשך חיות אלהות בצומח וחי מ"מ חיותו מצומצם זעיר זעיר והצומח יש בו חיות יותר והחי יותר גם מן הצומח והמדבר יותר כו'

כשם שנמשכת חיות אלוקית בצומח וחי, אף על פי כן, בדומם חיותו מצומצמת וזעירה מאוד. בצומח יש יותר חיות, בחי יש יותר חיות מבצומח, ובמדבר יש עוד יותר, וכו'.

אולם בדומם החיות מצומצמת כל כך, שכמעט אין מבחינים בחייו. בצמחים ניכרת חיות רבה יותר, בבעלי החיים יותר מאשר בצמחים, ובבני האדם יותר מכול.

ולפי ערך זה גם בעולמות הרוחניים יש התחלקות מדרגות רבות ולכולם נמשך חיות משונה ונבדל מחיות הנמשך לזולתו והיינו ממדת מלי ית' שהוא הנק' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שמתלבש בתוך תוך העולמות ממש

בהתאם לכך, גם בעולמות הרוחניים יש חלוקה למדרגות רבות, ולכל אחת מהן נמשכת חיות שונה ונבדלת מן החיות הנמשכת לזולתה. חיות זו נמשכת ממידת מלכותו יתברך, הנקראת ממלא כל עלמין — האור המתלבש בתוך תוכם של העולמות ממש.

גם העולמות הרוחניים מחולקים למדרגות רבות, וכל אחת מקבלת חיות השונה מזו של כל מדרגה אחרת. חיות פרטית ומדורגת זו נמשכת ממידת מלכות של ה', הנקראת ממלא כל עלמין — האור הממלא את כל העולמות, מפני שהוא מתלבש בתוכם.

אבל בחי' סוכ"ע הוא בחי' השפעה והארת אלקות שאינו נמשך ונתלבש בתוך העולמות בבחי' גילוי להיות מושג בהשגתם

אבל בחינת סובב כל עלמין היא בחינת השפעה והארה אלוקית שאינה נמשכת ומתלבשת בתוך העולמות בגילוי, באופן שיוכלו להשיגה בשכלם;

סובב כל עלמין, האור המקיף את כל העולמות, שונה בכך: הוא אינו נכנס לעולמות בגילוי באופן שיוכלו להשיגו.

אלא הוא בבחי' מקיף עליהם מלמעלה וע"כ נק' סוכ"ע שסובב לכולם בשוה שאין בו התחלקות מאחר שאינו מתלבש בבחי' גילוי בהשגה שיתכן לומר שלזה הוא מאיר ומתגלה כך ולזה כך כו'.

אלא הוא בבחינת אור מקיף עליהם מלמעלה. לכן הוא נקרא סובב כל עלמין, מפני שהוא מקיף את כולם בשווה ואין בו חלוקה, מאחר שאינו מתלבש בגילוי באופן שיוכלו להשיגו, כך שאפשר לומר שלזה הוא מאיר ומתגלה באופן אחד ולזה באופן אחר, וכו'.

במקום זאת הוא מקיף אותם מלמעלה, כאור מקיף. מכיוון שאינו נקלט ומושג, אי אפשר לומר שהוא ניתן לזה במידה רבה יותר ולזה במידה פחותה יותר; הוא מתייחס לכל העולמות בשווה, ולכן הוא נקרא סובב, כלומר מקיף.

4 וע"כ הוא שוה ומשוה²² כו' ובו הוא שנאמר את השמים ואת הארץ אני מלא²³ דהיינו בחי' סוכ"ע דלית אתר פנוי מיניה^{24, 25, 26} ומ"ש

ולכן הוא "שווה ומשווה וכו'". עליו נאמר: "את השמים ואת הארץ אני מלא", כלומר, בחינת סובב כל עלמין, שהרי "לית אתר פנוי מיניה". ועל מה שנאמר,

מכיוון שהאור המקיף זהה בכל מקום, הוא "שווה ומשווה" — ביטוי מתוך הפיוט לימים הנוראים "וכל מאמינים". זהו פירוש דברי ה' "אני מלא את השמים ואת הארץ": אור המקיף את כל העולמות, שעליו נאמר בתיקוני זוהר "לית אתר פנוי מיניה".

מכח"כ [מלא כל הארץ כבודו] הוא בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שנק' כבוד והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] אין כבוד אלא תורה^{27, 28} (ועמ"ש ע"פ כי על כל כבוד חופה)^{29, 30}.

"מלא כל הארץ כבודו" — זו בחינת ממלא כל עלמין, הנקראת "כבוד". והנה אמרו רבותינו ז"ל: "אין כבוד אלא תורה" (וראו מה שכתוב על הפסוק "כי על כל כבוד חופה").

"מלא כל הארץ כבודו" מתייחס דווקא לאור שממלא את כל העולמות, הנקרא "כבוד". חז"ל אומרים "אין כבוד אלא תורה" (פרקי אבות ו, ג), ומכאן שאור זה קשור לתורה; הסוגריים מפנים להסבר אדמו"ר הזקן על הפסוק "כי על כל כבוד חופה" (ישעיהו ד, ה).

והיינו משום דאורייתא מחכמה נפקת^{31, 32} שמחכמה נמשכים ל"ב נתיבות וכמ של הנתיב והשביל שעשוי לעבור

והיינו משום ש"אורייתא מחכמה נפקת", ומחכמה נמשכים ל"ב נתיבות. וכמו במשל של נתיב ושביל, העשויים למעבר

התורה שייכת לאור שממלא את כל העולמות משום שכפי שנאמר בזהר, "אורייתא מחכמה נפקת", ומחכמה נמשכים שלושים ושניים נתיבות. נתיב נעשה כדי לעבור ממקום מסוים אחד לאחר.

בו ממקום למקום כך מבחי' חכמה עילאה נמשכת ההשפעה בבחי' התחלקות להיות ממכ"ע [ממלא כל עלמין] עד שיומשך בגשמיות ממש בפרטות דיני התורה כשר ופסול כו'

ממקום למקום, כך מבחינת חכמה עילאה נמשכת ההשפעה באופן של התחלקות, להיות בבחינת ממלא כל עלמין, עד שהיא נמשכת בגשמיות ממש, בפרטי דיני התורה — כשר ופסול וכו',

כך גם ההשפעה מחכמה עילאה נמשכת במסלולים נבדלים, בחלוקה לפרטים — וזהו תכונתו של האור שממלא את כל העולמות. היא מגיעה עד לדברים גשמיים ממש, בפרטי דיני התורה: מה כשר ומה פסול.

שהם בענינים גשמיים תרומות ומעשרות כו' וכנודע אבל ע"י המצות נמשך גילוי אור מבחי' סוכ"ע שהוא בחי' המקיף.^{33, 34}

העוסקים בענינים גשמיים, כגון תרומות ומעשרות וכו', כידוע. אבל על ידי המצוות נמשכת התגלות אור מבחינת סובב כל עלמין, שהיא בחינת המקיף.

הדינים האלה עוסקים בענינים גשמיים, כגון תרומה ומעשרות מן התבואה. לעומתם, המצוות ממשיכות גילוי מן האור המקיף את כל העולמות — הבחינה המקיפה (מקיף).

קטע 3 • 51-6

מזון ולבושים

5 והענין כי הנה ידוע שהתורה נעשה מזון לנפש האלקית³⁵ וכמ"ש ותורתך בתוך מעי³⁶ שהוא כמו עד"מ העניין הוא כך: ידוע שהתורה נעשית מזון לנפש האלקית, כמו שנאמר: "ותורתך בתוך מעי". הדבר דומה, בדרך משל, ל-

ההבדל בין התורה למצוות מוסבר באמצעות שני דימויים. לימוד התורה נעשה מזון לנפש האלקית, כפי שנאמר: "ותורתך בתוך מעי" (תהילים מ, ט).

המזון שנכנס בתוך תוך האדם ונעשה חיות בפנימיותו וכך ע"י התורה נמשך גילוי הארת החכמה להיות מושג בהשגה ממש ואשים דברי בפ"ך³⁷

מזון שנכנס אל תוך תוכו של האדם ונעשה לחיות שבתוכו. כך גם באמצעות התורה נמשכת התגלות של הארת החכמה, עד שהיא נתפסת ממש בהשגה: "ואשים דברי בפ"ך".

המזון נכנס אל תוך פנימיותו של האדם ונעשה לחיותו ממש. כך לימוד התורה ממשיך התגלות של חכמת ה', שהשכל תופס אותה ממש, כמו שאומר ה': "ואשים דברי בפ"ך" (ישעיהו נא, טז).

והיינו מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שמתלבש בעלמין בבחי' פנימי [פנימיות / פנימית] ממש אבל המצות נעשים לבושים³⁸ לנפש האלקית שהוא

כלומר, מבחינת ממלא כל עלמין, שמתלבש בעולמות בפנימיות ממש. אבל המצוות נעשות לבושים לנפש האלקית; ההפנמה הזאת שייכת לממלא כל עלמין, שנכנס בעולמות בפנימיות. המצוות, לעומת זאת, נעשות לבושים לנפש האלקית, כפי שמלמד הזוהר.

כמו עד"מ הלבוש הוא על גוף האדם מלמעלה ואינו נכנס בפנימיותו וכך ההמשכה הנמשכת ע"י המצות הוא בבחי' מקיף מפני שהיא מבחי' סוכ"ע

בדומה, בדרך משל, ללבוש שעל גוף האדם מבחוץ, ואינו נכנס לתוכו. כך גם ההמשכה הנמשכת באמצעות המצוות היא בבחינת אור מקיף, מפני שהיא מבחינת סוכב כל עלמין,

לבוש מכסה את הגוף מבחוץ ואינו נכנס לתוכו. בדומה לכך, האור הנמשך באמצעות המצוות נשאר בבחינת מקיף, מפני שהוא בא מסוכב כל עלמין.

שהוא למעלה מהשגה וע"כ הלבושים יותר יקרים בטבעם מהמזון להיות שבשרשם הם יותר נעלים [ועמ"ש מזה בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית^{39, 40} בענין ג' בחינות מזון לבוש בית].

שהוא למעלה מהשגה. לכן הלבושים יקרים יותר בטבעם מן המזון, משום שבשרשם הם נעלים יותר. [ועיינו במה שנכתב על כך במאמר המתחיל "מזמור שיר חנוכת הבית", בעניין שלוש הבחינות: מזון, לבוש ובית].

האור הזה למעלה מהשגה, ולכן הלבושים יקרים יותר בטבעם מן המזון: שורשם גבוה יותר. הסוגריים המרובעים מפנים למאמר על "מזמור שיר חנוכת הבית" (תהילים ל, א), העוסק בשלוש בחינות: מזון, לבוש ובית.

6 וז"ש [וזהו שכתוב] במצוי [במצות] תחת אשר לא עבדת⁴¹ כו' מרב כל פי' רב כל הוא בחי' גי'ע [גן עדן] [עמ"ש בד"ה ואתה תצוה] השגת אלקות.

וזהו [פירוש] מה שכתוב על המצוות: "מפני שלא עבדתם" וכו', "מרב כול". פירושו של "מרב כול" הוא בחינת גן עדן [ראו מה שכתוב במאמר המתחיל "ואתה תצוה"] — השגת אלקות.

אותו רעיון מסביר את הפסוק על המצוות: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כול" (דברים כח, מז). "מרב כול" הוא גן עדן, השגת אלקות, והשמחה שבקיום מצווה צריכה לעלות אפילו על כך; ההערה שבסוגריים מרובעים מפנה למאמר "ואתה תצוה".

שהמצוות הם יותר גבוהים שהם מבחי' מקיפים שלמעלה מגי'ע [מגן עדן] שהוא השגה בבחי' פנימי' [פנימיות / פנימית] ומצד זה אמר האומר מעשה גדול מן התלמוד

שהרי המצוות נעלות יותר, כי הן מבחינת המקיפים, שלמעלה מגן עדן, שבו ההשגה היא באופן פנימי. משום כך אמר מי שאמר שהמעשה גדול מן התלמוד.

המצוות נעלות יותר מפני שהן נמשכות מן המקיפים, שלמעלה מגן עדן, שבו האלקות נתפסת באופן פנימי. לכן סבר אחד החכמים שהמעשה גדול מן הלימוד.

אך אעפ"כ [אף על פי כן] נמנו וגמרו תלמוד גדול שמביא לידי מעשה,⁴² והענין כי א"א להיות התעוררות המשכת סוכ"ע ע"י המצוות מעשיות

אך אף על פי כן נמנו וגמרו: התלמוד גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה. והעניין הוא שאי אפשר לעורר את המשכת סוכב כל עלמין באמצעות המצוות המעשיות,

ובכל זאת הכריעו החכמים שהתלמוד גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה. הסיבה היא שהמצוות המעשיות אינן יכולות לעורר ולהמשיך בעצמן את סוכב כל עלמין.

שהם מדברים גשמיים ציצית מצמר צדקה בממון גשמי אם לא ע"י התורה שהיא הממוצע המחברם וכמו עד"מ באדם שהדבור הוא הממוצע המחבר ומוציא העולם המחשבה לידי גילוי כו':

שהרי הן נעשות באמצעות דברים גשמיים — ציצית מצמר וצדקה בכסף גשמי — אלא באמצעות התורה, שהיא הממוצע המחבר ביניהן; וכמשל באדם, שהדיבור הוא הממוצע המחבר ומוציא את המחשבה הנעלמת מן ההעלם אל הגילוי וכו'.

המצוות נעשות באמצעות דברים גשמיים, כגון ציצית מצמר או צדקה הניתנת בכסף גשמי, ורק התורה יכולה לחבר אותן לאותו אור נעלה. התורה היא הממוצע, כשם שהדיבור הוא הממוצע המוציא את המחשבה הנסתרת של האדם אל הגילוי.

קטע 4 • 71-9

מדוע התשובה שייכת לעולם הזה

7 ב והנה כתיב היום לעשותם.⁴³ היום דוקא שבעה"ז הוא הנקי עולם המעשה ויכולים לעשות תשובה⁴⁴

משא"כ בעה"ב [בעולם הבא]

2. והנה נאמר: "היום לעשותם". דווקא היום, שכן העולם הזה נקרא עולם המעשה, ובו אפשר לעשות תשובה; לא כן בעולם הבא:

סעיף 2 מסביר מדוע תשובה אפשרית רק בעולם הזה. חז"ל דורשים את הפסוק "היום לעשותם" (דברים ז, יא) כך שהיום — העולם הזה — נועד לעשייה, ואילו מחר, העולם הבא, נועד לקבלת השכר; העולם הזה הוא עולם המעשה, שבו האדם עדיין יכול לשוב.

הנה כמו שהוא כך ישאר שאין לו כח להפוך עצמו מכמו שהוא אם לא שיסירו ממנו הלבושים הצואים ע"י כף הקלע⁴⁵ כו'

שם, כפי שהוא — כך ישאר, שכן אין לו כוח לשנות את עצמו מכפי שהוא, אלא אם מסירים ממנו את הלבושים הצואים באמצעות כף הקלע וכו';

בעולם הבא האדם נשאר כפי שהוא ואינו יכול לשנות את עצמו. השינוי יכול להיעשות רק מבחוץ, כאשר מסירים ממנו את לבושו הצואים באמצעות "כף הקלע" (שמואל א כה, כט) — תהליך הזיכרון שעוברת הנשמה לאחר המוות.

אבל הוא עצמו אינו יכול והטעם הוא משום שבעה"ב [שבעולם הבא] אמרו יושבין ונהנין⁴⁶ שהוא לפי שמשיגים אלקות בבחי' השגה וגילוי ממש וא"כ הוא מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שמתלבש בבחי' גילוי ובבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] הוא בבחי' התחלקות כנ"ל.

אבל הוא עצמו אינו יכול. הטעם הוא שעל העולם הבא אמרו: "יושבין ונהנין", משום שמשיגים את האלוקות בהשגה ובגילוי ממש. ואם כן, הדבר נובע מבחינת ממלא כל עלמין, המתלבשת בגילוי; ובבחינת ממלא כל עלמין יש חלוקה למדרגות, כנזכר לעיל.

הטעם הוא שעל העולם הבא אמרו חז"ל שהצדיקים "יושבין ונהנין" מזיו השכינה (ברכות יז ע"א), כלומר, הם משיגים את האלוקות באופן גלוי. השגה גלויה כזו שייכת לממלא כל עלמין, המחולק למדרגות נבדלות.

8 וע"כ אם הוא בבחי' זו א"א לו להפך לבחי' אחרת אחרי שהם מחולקים ונבדלים זה מזה וכא"א [וכל אחד ואחד] על מקומו בא,

לכן, אם הוא נמצא בבחינה זו, אין הוא יכול להפוך לבחינה אחרת, מפני שהבחינות מחולקות ונבדלות זו מזו, וכל אחת ואחת באה למקומה.

ממלא כל עלמין מחלק את הכול לבחינות נפרדות, ולכן מי שנמצא בבחינה אחת אינו יכול להפוך לאחרת; כל אחת "באה למקומה".

אבל בעולם הזה יש בחי' הארת סוכ"ע⁴⁷ ואע"פ [ואף על פי] שהוא בבחי' העלם שאיני [שאינם] משיגים בו מ"מ פועל הוא כאן ולפי שהוא בחי' סוכ"ע ששוה ומשוה

אבל בעולם הזה יש בחינה של הארה מסובב כל עלמין. ואף שהיא בהעלם, ואין משיגים אותה, בכל זאת היא פועלת כאן. ומכיוון שהיא בחינת סובב כל עלמין, השווה ומשווה,

אולם בעולם הזה מאיר סובב כל עלמין. אף שהוא נסתר ואין משיגים אותו, הוא פועל כאן; ומכיוון שהוא מתייחס לכול בשווה, הוא "שווה ומשווה" את הקטן והגדול.

ואם צדקת⁴⁸ מה תתן לו כו' וע"כ יכולים לעשות תשובה שאף שהוא כעת רשע גמור והוא למטה מטה יכול להתהפך להיות צ"ג [צדיק גמור / צדיקים גמורים]⁴⁹ מצד הארת הסובב כו'

ו"אם צדקת מה תיתן לו" וכו'; לכן אפשר לעשות תשובה: אף שהוא כעת רשע גמור ונמצא בשפל המדרגה, הוא יכול להתהפך ולהיות צדיק גמור מכוח הארת הסובב וכו',

איוב אומר: "אם צדקת מה תיתן לו" (איוב לה, ז): לפני האור המקיף, הצדיק והרשע שווים. משום כך אפשר לעשות תשובה, וגם רשע גמור הנמצא בשפל המדרגה יכול להיות צדיק גמור, כפי שעולה מפסק הגמרא על מי שאולי הרהר בתשובה (קידושין מט ע"ב).

וכמ"ש במ"א באריכות ע"פ צו את בניי [בני ישראל]⁵⁰ ואמרת אליהם את קרבני לחמי⁵¹ כו' ע"ש, וז"ש [וזהו שכתוב] חז"ל [חכמינו זכרונם לברכה] יפה שעה אחת בתשובה⁵² ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז מכל חיי העוה"ב [העולם הבא]⁵³

כפי שנתבאר בהרחבה במקום אחר, על הפסוק "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי" וכו', עיין שם. וזהו שאמרו חז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא".

אדמו"ר הזקן מפנה לדיון המורחב שלו על הפסוק "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" (במדבר כח, ב). שם מתבאר גם מאמר המשנה: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא" (פרקי אבות ד, יז).

כי חיי העוה"ב [העולם הבא] הוא רק מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] שהוא ע"י גבורות וצמצומים ביו"ד נברא העוה"ב [העולם הבא]⁵⁴ כו'. אבל בתורה ומע"ט [ומעשים טובים] בעוה"ז הוא מבחי' סוכ"ע.

כי חיי העולם הבא הם רק מבחינת ממלא כל עלמין, שהיא באמצעות גבורות וצמצומים: "ביו"ד נברא העולם הבא" וכו'. אבל התורה והמעשים הטובים בעולם הזה הם מבחינת סוכב כל עלמין.

חיי העולם הבא נובעים רק ממלא כל עלמין, באמצעות גבורות וצמצומים; הגמרא אומרת שהעולם הבא נברא באות יו"ד, האות הקטנה ביותר (מנחות כט ע"ב). לעומת זאת, התורה והמעשים הטובים בעולם הזה נובעים מסוכב כל עלמין.

9 וזהו עיקר כוונת ירידת הנפש להתלבש בגוף החומרי משום שבעוה"ז יש הארת סוכ"ע אשר לזאת תוכל לברר ולהפך מרע לטוב כו'

וזו עיקר הכוונה בירידת הנשמה להתלבש בגוף הגשמי: בעולם הזה מאיר אור המקיף את כל העולמות, ובזכותו היא יכולה לברר ולהפוך את הרע לטוב וכו'.

זו תכלית ירידתה של הנשמה אל גוף גשמי: דווקא בעולם הזה מאיר האור המקיף את כל העולמות, והוא מעניק לנשמה את הכוח לברר את העולם ולהפוך את הרע לטוב.

ולפי ערך זה נותנים לאדם שני חייו במספר וקצבה לזה ע' [שבעים] שנה ולזה פ' כו' היינו כפי מספר מה שצריך לברר⁵⁵ ולהפך מרע לטוב כו'

ובהתאם לכך ניתנים לאדם שנות חייו במספר ובמידה: לזה שבעים שנה ולזה שמונים וכו'; כלומר, לפי מספר הדברים שעליו לברר ולהפוך מרע לטוב וכו',

משום כך נקבע לכל אדם מספר מוגדר של שנות חיים — לזה שבעים שנה ולזה שמונים — לפי היקף הדברים שעליו לברר ולהפוך.

שכל יום מברר ומהפך חלק א'. עד שבשני חייו נשלם מה שהיה צריך לברר שבשביל זה ירדה הנפש לעוה"ז:

שבכל יום הוא מברר והופך חלק אחד, עד שבמשך שנות חייו הוא משלים את מה שהיה עליו לברר, ושבגללו ירדה נשמתו לעולם הזה.

בכל יום האדם מברר והופך חלק אחד, וכך, עד תום שנות חייו, הוא משלים את העבודה שלשמה ירדה נשמתו לעולם הזה.

קטע 5 • 101

החסרון שרחמי אלול ממלאים

10 ג אך אם פגם ע"י איזו חטא שהוריד והמשיך חיות לסטי"א [לסטרא אחרא] שלא בירר והיפך כנ"ל כל מה שהיה צריך ע"ז הוא ענין התשובה והחזירנו בתשובה שלמה לפניך.

ג. אך אם פגם באיזו עבירה, בכך שהוריד והמשיך חיות לסטרא אחרא, ולא בירר והפך אותה, כפי שנאמר לעיל, את כל מה שהיה עליו לברר ולהפוך — עניינה של תשובה הוא זה: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך".

הסעיף השלישי עוסק בכישלון. אם אדם, באמצעות עבירה, העביר חיות לסטרא אחרא במקום לברר את מה שהיה עליו לברר, התיקון לכך הוא תשובה, שאותה אנו מבקשים בכל יום: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך".

והנה הגם שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] לא זו משם עד שמוחלין לו,⁵⁶ הנה הרי מ"מ אף שמוחלין לו החסרון במקומו עומד מה שלא השלים ההמשכה שהיה ממשיך כו'.

והנה, אף שחז"ל אמרו: "אינו זו משם עד שמוחלין לו", מכל מקום, גם לאחר שמוחלים לו, החסרון נותר בעינו: הוא לא השלים את ההמשכה שהיה ממשיך וכו'.

הגמרא (יומא פו ע"א) אומרת שמי ששב לאחר שהתרשל במצוות עשה, מוחלים לו עוד לפני שהוא זו ממקומו. אך המחילה אינה משלימה את החסר: האור האלוקי שהיה עליו להמשיך באמצעות המצווה לא נמשך.

אך זהו ענין התשובה שאנו מבקשים והחזירנו בתשובה שלמה לפניך פ"י לפנימיותך שהוא למעלה גם מבחי" סוכ"ע שאינו נק' סובב ומקיף אלא לגבי עלמין

אך זהו עניינה של התשובה שאנו מבקשים: "והחזירנו בתשובה שלמה לפניך" — כלומר, לפנימיותך, שהיא למעלה אף מבחינת סובב כל עלמין; שהרי הוא נקרא מקיף וסובב רק ביחס לעולמות,

התשובה שאנו מבקשים היא "לפניך", כלומר, לפנימיותך. היא למעלה אף מן האור המקיף, שנקרא "מקיף" רק ביחס לעולמות שאותם הוא מקיף.

אבל עצמותו ומהותו ית' הוא למעלה גם מזה וע"י התשובה שימשיך אור חדש ע"י גילוי עצמותו ית' ימלא כל הפגמים והחסרונות כו'

אבל עצמותו ומהותו יתברך למעלה גם מזה. ובאמצעות התשובה, שעל ידה ימשיך אור חדש בגילוי עצמותו יתברך, יתמלאו כל הפגמים והחסרונות וכו'.

עצמותו של ה' למעלה אף מזה. התשובה ממשיכה אור חדש באמצעות גילוי עצמותו, ואור חדש זה ממלא כל פגם וחסרון.

אך איך יכול האדם לעורר כ"כ [כל כך] למעלה בעצמותו ית' להמשיך אור חדש ממנו אך ע"ז הוא מבקש והחזירנו בתשובה כו'

אך כיצד יכול האדם לעורר כל כך למעלה, בעצמותו יתברך, כדי להמשיך ממנו אור חדש? על כך הוא מבקש: "והחזירנו בתשובה" וכו',

אך כיצד יכול אדם לעורר עניין גבוה כל כך, את עצמותו של ה' משום כך אנו מבקשים מה' עצמו ששייב אותנו.

השיבנו אליך⁵⁷ כלומר אתה תערה עלינו רוח ממרום⁵⁸ ותשפיע עלינו רחמים רבים ממקור הרחמים מבחי י"ג מכילין מי אל כמוך נושא עון⁵⁹ כו'

"השיבנו אליך" — כלומר, אתה תערה עלינו רוח ממרום ותשפיע עלינו רחמים רבים ממקור הרחמים, מבחינת י"ג מידות, "מי אל כמוך נושא עון" וכו',

"השיבנו אליך" (איכה ה, כא) פירושו: שפוך עלינו רוח ממרום (ישעיהו לב, טו) והענק לנו רחמים רבים ממקור הרחמים, י"ג המידות של "מי אל כמוך נושא עון" (מכה ז, יח).

שיהיו אנחנו יכולים לעשות תשובה וזהו ענין הארת י"ג מכילין דרחמי בחדש אלול שהוא הכנה שיהיו יכולים לעשות תשובה להיות אני לדודי כו'

כדי שנוכל לעשות תשובה. וזהו עניין הארת י"ג מידות הרחמים בחודש אלול: היא הכנה לכך שיוכלו לעשות תשובה, ולהיות "אני לדודי" וכו'.

י"ג המידות מאירות באלול כהכנה מלמעלה, כדי שנוכל לעשות תשובה ולהגיע ל"אני לדודי". בכך מתבררת השאלה שבפתיחת המאמר, מדוע הן מאירות כבר בחודש אלול.

ואף שבכל השנה אומרים י"ג מדות הרחמים ה' ה' אל רחום⁶⁰ כו' הם רק הרחמנות על חיי הגוף בלבד ואף שבמשך כל השנה אומרים את י"ג מידות הרחמים: "הוי הוי אל רחום" וכו', הן מעוררות רחמים רק על חיי הגוף בלבד;

י"ג מידות הרחמים שאומרים במשך השנה, "הוי הוי אל רחום" (שמות לד, ו), הן רחמים על חיי הגוף.

אבל י"ג מכילין דרחמי המאירים בחדש אלול הם הרחמים על חיי הנפש לעוררה בתשובה וז"ש [וזהו שכתוב] הרועה בשושנים⁶¹ פי' רועה שמפרנס את ישראל להיות יכולים לעשות תשובה הוא רועה ומפרנס אותם בשושנים כי

אבל שלוש עשרה מידות הרחמים שמאירות בחודש אלול הן רחמים על חיי הנפש, כדי לעורר אותה לתשובה. וזהו [פירוש] הכתוב: "הרועה בשושנים". כלומר, הרועה שמפרנס את ישראל כדי שיוכלו לעשות תשובה, רועה ומפרנס אותם בשושנים. כי

הרחמים המאירים בחודש אלול הם רחמים על חיי הנפש, המעוררים אותה לתשובה. זהו "הרועה בשושנים": הרועה נותן לישראל את היכולת לשוב, ומפרנס אותם ב"שושנים" — שלוש עשרה מידות הרחמים.

הנה בכל השנה אנו אומרים בק"ש [בקריאת שמע] ונתתי עשב בשדך לבהמתך⁶² פי' בהמתך היינו נה"ב [נפש הבהמית] ונפש השכלית שבכדי שיהיו גם הם מסכימים שיהיה ואהבת את ה' כו'

במשך כל השנה אנו אומרים בקריאת שמע: "ונתתי עשב בשדך לבהמתך". כלומר, "בהמתך" היא הנפש הבהמית והנפש השכלית; כדי שגם הן יסכימו, כך שיהיה "ואהבת את הוי"י וכו',

במשך השנה אנו אומרים בקריאת שמע: "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" (דברים יא, טו). ה"בהמה" היא הנפש הבהמית והנפש השכלית, שגם אותן יש להביא להסכים ל"ואהבת את הוי"י אלקיך".

תקנו לומר תחלה קודם התפלה ברכת יוצר שמים לפני [לפניה]⁶³ והאופנים וחיות כו' ופסודיז [ופסוקי דזמרה] שהוא בחי' האריכות בהתבוננות גדולת ה' ית' עד שגם נה"ב [נפש הבהמית] והשכלית יסכימו שלו יאתה כו'

תיקנו לומר תחילה, לפני התפלה, את ברכת יוצר, את שתי הברכות שלפניה, ואת "והאופנים וחיות הקודש" וכו', וכן את פסוקי דזמרה, שהם בחינה של התבוננות ממושכת בגדולת ה' יתברך, עד שגם הנפש הבהמית והנפש השכלית יסכימו ש"לו יאתה" וכו'.

לכן תיקנו חכמים לומר לפני קריאת שמע ותפילת העמידה את ברכת יוצר, אחת משתי הברכות שלפני קריאת שמע, הכוללת את תיאור המלאכים, האופנים וחיות הקודש, וכן את פסוקי דזמרה. אלה התבוננויות ממושכות בגדולת ה', כדי שגם הנפש הבהמית והנפש השכלית יסכימו שאהבה כזאת ראויה לו.

אבל בשביל התעוררות האהבה בנפש האלקית עצמה א"צ [אין צריך / אינו צריך] להתבוננות כ"כ [כל כך] שהרי נר ה' נשמת אדם⁶⁴ שכך מוטבע בכל נפשות ישראל בטבע תולדותם ממקורם להיות חפצם ותשוקתם ליכלל באור ה' ולדבקה בו וז"ש [וזהו שכתוב] ונתתי עשב בשדך לכהמתך.

אבל כדי לעורר אהבה בנפש האלקית עצמה אין צורך בהתבוננות רבה כל כך, שהרי "נר ה' נשמת אדם": כך טבע בכל נפשות ישראל, בטבען מלידתן וממקורן, שהן חפצות ומשתוקקות להיכלל באור ה' ולדבוק בו. וזהו [פירוש] הכתוב: "ונתתי עשב בשדך לכהמתך".

הנפש האלקית אינה זקוקה להתבוננות ממושכת כזאת, שכן "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז): מטבעה היא משתוקקת להיכלל באור ה' ולדבוק בו, כשלחבת העולה כלפי מעלה. לכן הפסוק מדבר על הזנת ה"בהמה", ולא על הנפש האלקית.

פי' עשב הם המלאכים שלוחי ההשפעה⁶⁵ שבהם וע"י נמשך ההשפעה מלמעלה להיות לו כח ועוז להפך נה"ב [נפש הבהמית] וכמ"ש בזהר פ' בראשית (די"ח ע"ב)⁶⁶

כלומר, ה"עשב" הוא המלאכים, שליחי ההשפעה, שבהם ועל ידם נמשכת ההשפעה מלמעלה, כדי שיהיו לאדם כוח ועוז להפוך את הנפש הבהמית, וכמו שכתוב בזהר, פרשת בראשית (דף יח ע"ב),

ה"עשב" הוא המלאכים, הצינורות שדרכם יורדת ההשפעה האלוקית, ומעניקה לאדם כוח להפוך את הנפש הבהמית. אדמו"ר הזקן מצטט כאן את הזהר (1:18b).

ע"פ מצמיח חציר לבהמה⁶⁷ אלף טורין⁶⁸ כו' ועשב לעבודת האדם כו' [ועמ"ש בד"ה כי תצא⁶⁹ מענין שתים לפניה דק"ש [דקריאת שמע]] וכ"ז [וכל זה] הוא בכל השנה דוקא

על הפסוק "מצמיח חציר לבהמה" — "אלף טורין" וכו', "ועשב לעבודת האדם" וכו'. [ועיין במה שכתוב בדרוש המתחיל "כי תצא" בעניין שתי הברכות שלפני קריאת שמע.] וכל זה שייך דווקא במשך כל השנה,

הזהר מפרש את הפסוק "מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם" (תהלים קד, יד), ומזכיר "אלף טורין". ההערה שבסוגריים מפנה לדרוש "כי תצא" בתחילת פרשת כי תצא, בעניין שתי הברכות שלפני קריאת שמע; כל זה שייך לסדר העבודה של השנה כולה.

אבל בחדש אלול כתיב הרועה בשושנים שהן בחי' י"ג מכילין דרחמי המאירים ומתגלים בחדש אלול להיות עושים תשובה שימולא כל החסרונות.

אבל בחדש אלול כתוב "הרועה בשושנים", שהם בחינת שלוש עשרה מידות הרחמים, שמאירות ומתגלות בחדש אלול כדי שיעשו תשובה וכך יתמלאו כל החסרונות.

בחדש אלול, לעומת זאת, יש "הרועה בשושנים": שלוש עשרה מידות הרחמים מתגלות כדי שבני האדם יוכלו לעשות תשובה שתמלא כל חסרון.

[והמשכה זו דשושנים היא צריכה גם בשביל הנה"א [הנפש האלקית] עצמה כי הגם שכך מוטבע בכל נפש כו' כנ"ל, אך הענין כי יש העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] שנמשך מצד עצם הנפש בטבעה ומאליה.

[המשכה זו של השושנים נדרשת גם לנפש האלקית עצמה. כי אף שכך טבוע בכל נפש וכו', כנזכר לעיל, העניין הוא שיש העלאת מ"ן שנמשכת מעצם הנפש, מכוח טבעה ומאליה.]

תוספת בסוגריים: גם הנפש האלקית זקוקה לעזרה זו מלמעלה. ההשתוקקות הטבעית שלה היא העלאת מ"ן, רצון העולה מעצם הנפש.

אבל כדי לבא לבחי' העלאת מ"ן [מ"ן נוקבין] דבחי' תשובה שהוא בחילא יתיר⁷⁰ למעלה מכדי שתוכל הנפש שאת ע"ז צריך להיות המשכה מלמעלה דייקא,

אבל כדי להגיע לבחינה של העלאת מ"ן שבבחינת תשובה, שהיא "בחילא יתיר" — בכוח גדול יותר, מעבר למה שהנפש יכולה לשאת — דרושה לשם כך המשכה מלמעלה דווקא.

תשובה היא העלאת מ"ן "בחילא יתיר" — בכוח גדול יותר (זוהר א, קכט ע"ב), מעבר למה שהנפש יכולה לשאת בכוחות עצמה; לשם כך דרושה המשכה מלמעלה.

ויובן זה ממ"ש במ"א ע"פ כריח שדה אשר ברכו^{71.72} ה' והיינו להיות ריח בוגדיו⁷³ שהוא בחי' תשובה ע"ז צ"ל אשר ברכו ה'

הדבר יובן ממה שכתוב במקום אחר על הפסוק "כריח שדה אשר ברכו ה'": כדי שיהיה "ריח בוגדיו", שהיא בחינת תשובה, צריך להיות "אשר ברכו ה'".

הדבר מוסבר במאמר של אדמו"ר הזקן על הפסוק "כריח שדה אשר ברכו ה'" (בראשית כז, כז). המדרש דורש את "ריח בגדיו" כ"ריח בוגדיו": גם מי שמרדו מעלים ריח כאשר הם שבים, ותשובה זו זקוקה ל"אשר ברכו ה'".

שהוא סיוע מלמעלה כו' ע"ש וזהו ענין השיבנו אליך כו', ועל המשכה זו שמלמעלה נאמר הרועה בשושנים].

שהיא סיוע מלמעלה וכו', עיין שם. וזהו ענין "השיבנו אליך" וכו'; ועל המשכה זו שמלמעלה נאמר "הרועה בשושנים".

ברכה זו היא סיוע מלמעלה. לכך אנו מבקשים ב"השיבנו אליך", וזו המשכה מלמעלה המכונה "הרועה בשושנים".

קטע 6 • 111-13

שושנים וששונים

11 והנה ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] **א"ת** [אל תקרי] **שושנים אלא ששונים**⁷⁴ **פ"י ששונים הוא בחי' תורה**

מענין קורא ושונה כו'

והנה אמרו חז"ל: "אל תקרא שושנים אלא ששונים". פירוש, "ששונים" הוא בחינת תורה, מלשון "קורא ושונה" וכו'.

חז"ל דורשים את הביטוי "שפתותיו שושנים" כ"ששונים" (שבת ל ע"ב). "ששונים" מציין לימוד תורה, מלשון "קורא ושונה".

והענין כי התשובה צ"ל למלא כל החסרונות הן החסרון שנעשה בהעדר המצות שמונע ומחסיר גילוי והענין הוא שהתשובה צריכה למלא את כל החסרונות: הן את החיסרון שנוצר מחמת היעדר המצוות, המעכב ומפחית את גילוי

התשובה צריכה למלא כל חיסרון. חיסרון אחד נובע ממצוות שלא קוימו, המעכבות את הגילוי שרק המצוות מביאות.

אור דסוכ"ע הנמשך ע"י המצות והן החסרון שנעשה ע"י התורה שהיא מקור בחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וז"ש [וזהו שכתוב] והחזירנו בתשובה שלימה לפניך שלימה דייקא כו'

אור סובב כל עלמין, הנמשך על ידי המצוות, והן את החיסרון שנוצר מחמת [הזנחת] התורה, שהיא מקור בחינת ממלא כל עלמין. וזהו [פירוש] מה שאומרים: "והחזירנו בתשובה שלימה לפניך" — שלימה דווקא וכו'.

הגילוי הזה הוא אור סובב כל עלמין; החיסרון האחר נובע מהזנחת התורה, והתורה היא מקור אור ממלא כל עלמין. לכן אנו מבקשים "תשובה שלימה" — שלימה, כלומר מכסה את שני החסרונות.

וז"ש [וזהו שכתוב] הרועה בשושנים שבכלל זה יש ב' המדרגות שושנה כפשוטו הוא התעוררות י"ג מכילין דרחמי שהם מבחי' סוכ"ע וששונים מבחי' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] כו'.

וזהו [פירוש] הכתוב: "הרועה בשושנים": כלולות בו שתי המדרגות. "שושנה" כפשוטה היא התעוררות י"ג מידות הרחמים, שהן מבחינת אור סובב כל עלמין; ו"ששונים" הם מבחינת אור ממלא כל עלמין וכו'.

"הרועה בשושנים" כולל את שתי המדרגות: השושנים כפשוטן הן י"ג מידות הרחמים, שמקורן באור המקיף; ואילו "ששונים" הם מבחינת אור ממלא כל עלמין.

12 וזהו ענין שמח"ת [שמחכמה תתאה] **שאחר ר"ה** [ראש השנה] **ויו"כ** [יום כפור] **שהוא בחי' המשכה שמחה של**

מצוה על כללות השנה

וזהו עניינה של שמחת תורה, שבאה לאחר ראש השנה ויום הכיפורים: זו בחינה של המשכת שמחת המצווה על פני השנה כולה.

בכך מתבאר גם עניינה של שמחת תורה, הבאה לאחר ראש השנה ויום הכיפורים: היא ממשיכה את שמחת המצווה על פני השנה כולה.

כי מאחר שבכל השנה עושים חסרון ופגם בהארת סוכי"ע ע"י שאין מקיימים המצות כהלכתן וכאשר נמשך ברי"ה [בראש השנה] ויוה"כ [ויום הכפורים] מלוי החסרון אז נעשה בחינת שמחה של מצוה כו'.

שהרי במשך השנה נגרמים חסרון ופגם בהארת סוכב כל עלמין, מפני שאין מקיימים את המצוות כראוי; וכאשר נמשכת בראש השנה וכיום הכיפורים השלמת החסרון, נוצרת אז בחינת שמחת המצווה וכו'.

במהלך השנה פוגמים באור המקיף את כל העולמות כשאין מקיימים את המצוות כראוי. כאשר החסרון מתמלא בראש השנה וביום הכיפורים, באה בעקבות זאת שמחת המצווה.

[ועוד יובן ענין שושנים ששונים ע"ד משנ"ת [מה שנתבאר] בד"ה ואכלת ושבעת וברכת^{75,76} בענין הזכרת

ברית ותורה בברכת הארץ

[ועוד יתבאר ענין השושנים והשונים, על פי מה שנתבאר במאמר המתחיל "ואכלת ושבעת וברכת", בענין הזכרת הברית והתורה בברכת הארץ,

הסבר נוסף, המובא בסוגריים מרובעים, ל"שושנים" ול"שונים", על פי המאמר על הפסוק "ואכלת ושבעת וברכת" (דברים ח, י). העניין נוגע להלכה שלפיה יש להזכיר את הברית (המילה) ואת התורה בברכת הארץ שבברכת המזון.

וצריך שיקדים ברית לתורה⁷⁷ שזו ניתנה בג' בריתות וזו ניתנה כ"ג בריתות ומבואר שם דענין י"ג בריתות הם י"ג מדה"ר [מדות הרחמים].

וצריך להקדים ברית לתורה, משום שזו ניתנה בשלוש בריתות וזו ניתנה בשלוש-עשרה בריתות; ומבואר שם שעניינן של שלוש-עשרה הבריתות הוא שלוש-עשרה מידות הרחמים.

התלמוד אומר שיש להזכיר את הברית לפני התורה, משום שהתורה ניתנה בשלוש בריתות והמילה בשלוש-עשרה. המאמר מסביר ששלוש-עשרה הבריתות הן שלוש-עשרה מידות הרחמים.

13 והמשכתם הוא ע"י התורה כו' וז"ש [וזהו שכתוב] ג"כ ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב⁷⁸ זרעך. שיש בזה

ר"ת [ראשי תיבות] אלול.⁷⁹

והמשכתן נעשית באמצעות התורה וכו'. וזהו גם פירוש הכתוב: "וה' אלקיך ימול את לבבך ואת לבב זרעך", שראשי התיבות שלו הם אלול.

המשכת שלוש-עשרה המידות נעשית באמצעות התורה. גם בפסוק "וה' אלקיך ימול את לבבך ואת לבב זרעך" (Deuteronomy 30:6) רמז ראשי התיבות של אלול: "את לבבך ואת לבב".

והיינו לבוא לבחיי פנימית הלב⁸⁰ וכמ"ש באגה"ק [באגרת הקודש] בד"ה אין ישראל נגאלין אלא בצדקה. והמשכה זו היא מבחי י"ג בריתות שהן י"ג מדה"ר [מדות הרחמים].

כלומר, להגיע לבחינת פנימיות הלב, כפי שמוסבר באגרת הקודש, במאמר הפותח במילים "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה". והמשכה זו היא מבחינת שלוש-עשרה הבריתות, שהן שלוש-עשרה מידות הרחמים.

מילת הלב פירושה להגיע לפנימיות הלב, למקום האהבה, כפי שמוסבר באגרת הקודש, בחלק הפותח במילים "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה". המשכה זו נובעת משלוש-עשרה הבריתות, שהן שלוש-עשרה מידות הרחמים.

אך המשכה זו הוא ע"י התורה וזהו ענין שושנים ושושנים בהלכות וגם כי י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן^{81, 82} הם⁸³ מבחינת י"ג מדה"ר [מדות הרחמים]

אולם המשכה זו נעשית באמצעות התורה. זהו עניינם של השושנים והשושנים בהלכות. כמו כן, שלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן הן מבחינת שלוש-עשרה מידות הרחמים;

אולם המשכה זו נעשית באמצעות התורה: "שושנים" ו"שושנים" בהלכות. גם שלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן נובעות משלוש עשרה מידות הרחמים; המילה "מידות" משמשת כאן בשני המובנים.

ולכן נז' [נזכר] בגמרא ורחמנא אמר^{84, 85} והיינו שבהם ועל ידם ההמשכה מתשבי"כ [מתורה שבכתב] שהיא חכמה עילאה לתשבע"פ [לתורה שבעל פה] שהיא ח"ת [חכמה תתאה] וזהו והדרת פני זקן⁸⁶ זה שקנה חכמה⁸⁷ כי הן י"ג ת"ד [תיקוני דיקנא]:^{88, 89, 90}

ולכן הגמרא מזכירה את הביטוי "ורחמנא אמר". כלומר, באמצעותן ועל ידן נמשכת התורה שבכתב, שהיא החכמה העליונה, אל התורה שבעל פה, שהיא חכמה תתאה. וזהו "והדרת פני זקן" — "זה שקנה חכמה", שכן הן שלוש-עשרה תיקוני דיקנא.

לכן הגמרא מתארת את דברי התורה בביטוי "ורחמנא אמר": באמצעות שלוש-עשרה המידות, רחמיו של ה' ממשיכים את החכמה העליונה של התורה שבכתב אל החכמה התחתונה של התורה שבעל פה. לכן "והדרת פני זקן" (Leviticus 19:32), כשהזקן הוא "זה שקנה חכמה" (Kiddushin 32b), רומז לשלוש-עשרה תיקוני דיקנא, הצורה הקבלית של שלוש-עשרה המידות.

בעבודה

תשובה אינה מיועדת רק על חטאים: אדם צריך לשוב מדרכו הקודמת כל ימיו. באלול, כשמאירות מלמעלה י"ג מידות הרחמים, עליו לבקש מה' ששייב אותו אליו וישלים את תשובתו, וימלא את החסר הן במצוות והן בלימוד התורה, שכן התורה היא הצינור שדרכו נמשכים רחמים אלה למטה.

שאלות לשיחה

1. מדוע האור המקיף מאפשר לאדם להתעלות ממדרגתו, ואילו ממלא כל עלמין משאיר כל נברא במקומו?
2. באיזה מובן המצוות גדולות מלימוד התורה, ובאיזה מובן הלימוד גדול יותר?
3. אם מי ששב נמחלים לו מיד, איזה חסרון עדיין נותר, ומה יכול למלא אותו?
4. הנפש האלקית מתגעגעת לה' מטבעה. מדוע היא עדיין זקוקה לעזרה מלמעלה כדי לעשות תשובה?
5. כיצד קשורות י"ג מידות שהתורה נדרשת בהן ל"ג מידות הרחמים?

הערות

פסקה 1

1 אני לדודי

אוסף תמלילים של מאמרי אדמו"ר הזקן, שמראי המקומות של הרבי מפנים אליו ביחס למאמר זה: תיעוד נוסף של אותו מאמר.

הערת קה"ת

ראה לעיל בהערות וצינונים מכ"ק אדמו"ר (יט, ב) שמציין לסי' מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ. ובשינויים בסיפור רכה, כ. נאמר בשנת תקס"ז — ראה רשימת המאמרים בריש סה"מ תקס"ז הע' 87. קיצורים והערות באוה"ת פ' ראה ע' תת, לד"ה אני לדודי . . השני. באוה"ת שה"ש כרך ב ע' תקנו. ראה עוד בהנסמן אודות מאמר זה להלן בהוספות להערות וצינונים. וברשימת הכתב-יד. בד"ה אני לדודי הבי' תשמ"ז (הנחה בלתי מוגה) מבאר הקשר בין ב' הדרושים דלעיל לב, א וכאן. שכאן כמו בדרוש הראשון מבאר ענין הארת י"ג מדות הרחמים שבחודש אלול, ומבאר שזהו ענין הרועה בשושנים, שכשם השושנה יש לה תליסר עלין כך גם י"ג מדה"ר, וגם מוסיף ומבאר בארוכה הרמז השני שבמספר י"ג (של עלי השושנה) שהוא כנגד י"ג מדות שהתורה נדרשת בהם . . שבדרוש הראשון מבואר הכלל נקודת ענינו של אלול, משל המלך בשדה, ובדרוש השני מבוארים פרטי העבודה, שזה כולל גם לימוד התורה ע"ש בארוכה.

2

"אני לדודי ודודי לי, הרועה בשושנים". המאמר דורש את מילותיו הראשונות כראשי תיבות של אלול, ואת השושנים — כשלוש עשרה מדות הרחמים.

Song of Songs 6:3 שיר השירים ו':ג

אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשְׁנִים:

I am my beloved's, and my beloved is mine, That feedeth
'among the lilies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

3 הרועה בשושנים

כפי שמובא בהערה, במאמר "אני לדודי" הראשון לא מובאות המילים "הרועה בשושנים", ואילו במאמר זה הן מובאות, משום שעיקרו של הראשון הוא ההתעוררות מלמטה, שהיא ענינו של אלול, ואילו עיקרו של זה הוא הארת י"ג מידות הרחמים באלול.

הערת קה"ת

"בד"ה אני לדודי הראשון [— לעיל לב, א] אינו מעתיק התיבות "הרועה בשושנים" (המרמזות על י"ג מדות הרחמים), ובד"ה אני לדודי השני מעתיקו — אף שגם במאמר האי' מבאר אודות הארת י"ג מדות הרחמים — כי נקודה העיקרית של מאמר הראשון (שהיא המודגשת תיכף בתחילת המאמר) היא ע"ד תוכנו של חודש אלול — אתעדל"ת (אלא שאה"כ מבאר ג"כ ע"ד האתעדל"ע (לעורר עבודת אלול) — הארת י"ג מדות הרחמים). משא"כ במאמר השני, שעיקרו בא לבאר ענין הארת י"ג מדות הרחמים דאלול". — לקו"ש חכ"ט ע' 164 הערה 21. ראה שיחת ר"ח אלול תשמ"ז.

4 שושנה יש בה תליסר עלין

ביאורי אדמו"ר האמצעי לזוהר נפתחים באותו קטע על השושנה ועל שלושה עשר עליה.

הערת קה"ת

הקדמת זוהר בתחלתה. וראה ביאורו"ז לכ"ק אדה"א בתחלתו. ביאורו"ז להצ"צ כרך ב' ע' תקצט ואילך. הובא ריש הקדמת זוהר בראשית ר' חזקי פתח, תליס' עלין תליסר מכילן דרחמי. ועי' ת"ז ריש תכ"א. ועי' זח"ג (רלג, ב). [כ].

5 שושנה יש בה תליסר עלין

בפתיחת זוהר נאמר: כשם שלשושנה בין הקוצים יש שלושה עשר עלים, כך כנסת ישראל מוקפת בשלוש עשרה מדות הרחמים. אדמו"ר הזקן לומד מכך שהשושנים הן שלוש עשרה מדות הרחמים.

Zohar, Introduction 1:1-2:4 ספר זוהר, הקדמה א':א-ב:ד'

1This chapter, a preliminary exposition of Gen. 1, serves to introduce the reader to the circle of R. Simeon and his colleagues, and to give him an idea of the scope and nature of their discussions. It is somewhat more discursive and fanciful than the main body of the Zohar. Rabbi Hizkiah opened his discourse with the text: As a lily among thorns, etc. (S.S. 2, 2). 'What', he said, 'does the lily symbolise? It symbolises the Community of Israel. As the lily among thorns is tinged ... with red and

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

6 מ' יום שעלה משה . . ומה הראשונים ברצון

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה רש"י דברים ט, יח.

7 ומה ימים הראשונים ברצון

רש"י מונה את שלוש התקופות של ארבעים יום שבהן שהה משה על ההר: התקופה האחרונה, שהסתיימה ביום הכיפורים, הייתה ברצון כמו הראשונה, ואילו ארבעים הימים האמצעיים היו ככעס. לכן ארבעים הימים מראש חודש אלול הם עת רצון.

Rashi on Deuteronomy 9:18 רש"י על דברים ט':י"ח

... בְּרָצוֹן שָׁלֵם, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַרְבָּעִים יוֹם לַיּוֹמוֹת אֲחֵרוֹנוֹת (דברים י') וְאֶנְכִּי עֹמְדִי בְּהָר פְּנִימִים הָרִאשִׁינִים, מֵה הָרִאשִׁוֹנִים בְּרָצוֹן אֶף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרָצוֹן, אֲמַר מֵעַתָּה אֶמְצָעֵימ הֵיוּ בְּכַעַס:

ואתנפל לפני ה' כראשנה ארבעים יום AND I FELL DOWN BEFORE THE L-RD, AS AT THE FIRST, FORTY DAYS, as it is said (Exodus 32:30) "And now I will go up to the L-rd, perhaps I may atone [for your sin]". At that ascent, which was the second I made, I tarried there forty days — consequently these terminated on the twenty-ninth of Ab, since he had ascended on the eighteenth of Tammuz. On that same day in Ab He became reconciled with Israel and said to Moses (Exodus 34:1)

...

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain)

8 מי א-ל כמוך

"מי אל כמוך, נושא עוון ועובר על פשע...": פתיחת שלוש עשרה מדות הרחמים של הנביא, ובהן "נושא עוון", שהוא המקור לתשובה.

Micah 7:18 מיכה ז':י"ח

מִי־אֵל כְּמוֹךָ נֹשֵׂא עֲוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לְשֹׂאֲרִית נְחֻלָּתוֹ לֹא־יִחָזֵק לְעַד אֲפֹ כִּי־יִחָפֵץ חֶסֶד הוּא:

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage?

אדמו"ר הוקן מסיק מכך שתשובה אינה מיועדת רק לחטאים.

Shabbat 153a שבת קנ"ג א

הערת קה"ת

שבת קנ"ג, א.

15 והחזירנו בתשובה שלמה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

תפלת ש"ע דחול.

16 תלמוד גדול שמביא לידי מעשה

רבי טרפון אמר שהמעשה גדול, רבי עקיבא אמר שהתלמוד גדול, וכולם השיבו שהתלמוד גדול מפני שהוא מביא לידי מעשה. המאמר מסביר את שתי הדעות באמצעות שני סוגי האור.

Kiddushin 40b:8-9 קידושין מ' ב:ח-ט'

וכבר ה"ה רבי טרפון וזקנים מסובין בעלית בית נתנה בלוד. נשאֵלָה שְאִילָה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שֶהַתְּלִמּוּד מְבִיא לִידֵי מַעֲשֶׂה. תנא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלָה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חֲמִשִּׁים וארבע, לשְׁמִיטִים שְׁשִׁים ואחת, לְיוֹבְלוֹת מֵאָה וְשָׁלֹשׁ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

17 את השמים ואת הארץ אני מלא

"הלוא את השמים ואת הארץ אני מלא, נאום הוי". אדמו"ר הוקן עתיד לפרש זאת כאור הסוכב את כל העולמות, הנמצא בכל מקום בשווה.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אִם-יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא-אֶרְאֶנּוּ נֶאֱמָה-הִ' הֲלוֹא אֶת-הַשָּׁמַיִם וְאֶת-הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא נֶאֱמָה-הִ'

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ירמ' כג, כד.

18 יהי אור

"ויאמר אלקים: יהי אור!" אחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם. באמצעותם האור המלא את כל העולמות מעניק לכל נברא את חיותו.

Genesis 1:3 בראשית א':ג'

וַיֹּאמֶר אֱלֹקִים יְהִי אוֹר וַיְהִי-אֹר:

And G-d said: 'Let there be light.' And there was light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית א, ג.

19 בדבר ה'

"בדבר הוי' שמים נעשו": הבריאה נעשית באמצעות דיבורו של ה', שהוא הצינור לאור הממלא את כל העולמות.

Psalms 33:6 תהילים ל"ג:ו'

בְּדָבָר ה' שָׁמַיִם נִעְשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל-צִבְיָאָם:

By the word of the L-RD were the heavens made; And all the host of them by the breath of His mouth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, יח.

9 א-ל רחום וחנון

"הוי', הוי', ה', רחום וחנון...": שלוש עשרה מדות הרחמים שהי גילה למשה כשסלה לישראל לאחר חטא העגל.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אָפַיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, ;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות לד, ו. ההפרש בין 3 הפסוקים ראה אוה"ת פ' ראה ע' תתו. ד"ה אני לדודי תרלי"ח ע' ערה.

10 שהוא ר"ת אלו

בהערה נאמר שמקורו של ראשי תיבות זה כבר הובא בהערות למאמר "אני לדודי" הראשון, המסביר שאלול הוא הזמן שבו מתגלות י"ג מידות הרחמים.

הערת קה"ת

נסמן לעיל לב, א.

פסקה 2

11 אומרים בעשיית ויעבור ה'

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה טושי"ע או"ח רסתקפ"א.

12 ויעבור הוי'

"והוי' עבר על פניו וקרא: הוי', הוי', אֵל רַחוּם וְחַנוּן...": הפסוק הפותח את שלוש עשרה מידות הרחמים, הנאמר בעשרת ימי תשובה.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל-פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶךְ אָפַיִם וְרַב-חֶסֶד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, ;and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

13 דהנה התשובה אינה על עוונות דוקא

הדרושים הקצרים של אדמו"ר הוקן, שההערה מציינת כמקום נוסף לעניין הנידון כאן: שתשובה אינה רק על חטאים.

הערת קה"ת

ראה בהנסמן להלן בהוספות להערות וצינונים. וראה גם ס' מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תקפד.

14 כל ימיו בתשובה

רבי אליעזר לימד לשוב יום אחד לפני מותו; מאחר שאיש אינו יודע מתי יהיה היום הזה, אדם שב בתשובה בכל יום, "ונמצא כל ימיו בתשובה".

הערת קה"ת
תהלים לג, ו.

20 מלא כל הארץ כבודו

המילים כאן מצטטות את Isaiah 6:3. הקטע מופיע למטה.

Isaiah 6:3 ישעיהו ו:ג

וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה' צְבָאוֹת מְלֵא כָל־הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:

And one called unto another, and said: Holy, holy, holy, is the L-RD of hosts; The whole earth is full of His glory

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישע"ו, ג.

21 כל חד לפום שיעורא דילי

לשון הזוהר "כל חד וחד לפום שיעורא דיליה". אדמו"ר הזקן משתמש בה ביחס לאור המלא את כל העולמות, המעניק לכל נברא חיות לפי יכולתו.

Zohar I, 103a זח"א קג, א

הערת קה"ת
זח"א קג, א.

פסקה 4

22 שוה ומשוה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
פיוט וכל מאמינים.

23 את השמים ואת הארץ אני מלא

"הלא את השמים ואת הארץ אני מלא?" ה' אומר על עצמו שהוא ממלא את הכול, והאדמו"ר הזקן מזהה זאת עם האור שסובב כל עלמין.

Jeremiah 23:24 ירמיהו כ"ג:כ"ד

אִם־יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא־אֶרְאֶנּוּ נְאֻמֵּי ה' הֲלוֹא אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ אֲנִי מְלֵא נְאֻמֵּי ה'

Can any hide himself in secret places That I shall not see him? saith the L-RD. Do not I fill heaven and earth? Saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

24 דלית אתר פנוי מיניה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
ת"ז תנ"ז. ת"ע קכב, ב [כ].

25 דלית אתר פנוי מיניה

בתיקוני זוהר נאמר שה' נמצא בכל הספירות, העולמות והמלאכים, "כי אין מקום פנוי ממנו, לא למעלה ולא למטה". כאן מתואר האור שסובב כל עלמין.

Tikkunei Zohar 91b:6 תיקוני זוהר צ"א ב:ו

... יהוה בכל ספירן, ובכל פרסין, ובכל מלאכין, ובכל אבר ואבר דבר נש, דלית אתר פנוי מניה לא בעלאין ולא בתתאין, יהוה לא אתקרי ביחודא דארבע אתון אלא בעלת העלות דמיחד לון, ובגין דאיהו מיחד

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

26 דלית אתר פנוי מיניה

בקטע שני נאמר: הוא נמצא בין כל איבר ואיבר, למעלה ולמטה ובכל ארבעת הצדדים; "אין מקום פנוי ממנו", כמו שהנשמה נמצאת בכל איבר בגוף.

Tikkunei Zohar 122b:5 תיקוני זוהר קכ"ב ב:ה

ובכל אבר ואבר איהו יהוה, ואיהו שעורא דכל אבר ואבר, בגבהא בארפא עילא ותתא, ולארבע סטרין, ואיהו בין כל אבר ואבר, לית אתר פנוי מניה, כנשמתא דאשתכחת בכל אבר ואבר דגופא, ואית אבר עלאה דאתקרי יהוה על שמיה, דשלטנותיה באתר ידיעא, הךא הוא דכתוב (וזכריה יד ט) והנה יהוה למלך על כל הארץ.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

27 אין כבוד אלא תורה

בהערת קה"ת מצוטט קטע זה מהזוהר יחד עם המשנה, כמקור לכך ש"אין כבוד אלא תורה".

Zohar III, 81b זח"ג פא, ב

הערת קה"ת

אבות פ"ו, מ"ג. זח"ג פא, ב.

28 אין כבוד אלא תורה

"אין כבוד אלא תורה, שנאמר: 'וחכמים ינחלו כבוד'". הדבר מאפשר לאדמו"ר הזקן לזהות את ה"כבוד" שממלא את הארץ עם התורה.

Pirkei Avot 6:3 משנה אבות ו:ג

... וְהָלַךְ דְּבָרִים קַל וְחָמֵר, וּמֵה דְּוָד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא לָמַד מֵאַחֲתָפֶל אֶלָּא שְׁנֵי דְּבָרִים בְּלִבְדָּהּ קָרָא רַבּוֹ אֶלּוּפּוֹ וּמִיָּדָעוֹ, הַלּוּמֵד מִחֲבֵירוֹ פֶּרֶק אֶחָד אוֹ הִלְכָה אֶחָת אוֹ פְסוּק אֶחָד אוֹ דְבוּר אֶחָד אוֹ אֶפְלוֹ אוֹת אֶחָת, עַל אֶחָת כִּמְהָ שֶׁצָּרִיךְ לְנַהֵג בּוֹ כְבוֹד. וְאִין כְּבוֹד אֶלָּא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ג) כְּבוֹד חֲכָמִים יִנְחִלּוּ, (משלי כח) וְחֲמִימִים יִנְחֲלוּ טוֹב, וְאִין טוֹב אֶלָּא תוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי ד) כִּי לִקַּח טוֹב נִתְּתִי לָכֶם תּוֹרָתִי אֵל תַּעֲזוּבוּ:

One who learns from his fellow one chapter, or one halakhah, or one verse, or one word, or even one letter, is obligated to treat him with honor; for so we find with David, king of Israel, who learned from Ahitophel no more than two things, yet called him his master, his guide and his beloved friend, as it is said, "But it was you, a man mine equal, my guide and my beloved friend" (Psalms 55:14). Is this not [an ... instance of the argument] "from the less to the

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

29 עי"פ כי על כל כבוד חופה

ההפניה שבגוף הטקסט, למאמר על "כי על כל כבוד חופה" (Isaiah 4:5). שם מוסבר ש"מלא כל הארץ כבודו" הוא הכבוד התחתון, מלכות — האור שממלא את כל העולמות ונדרש לצמצם את עצמו כדי להחיות את העולמות המוגבלים; ולצדו יש גם כבוד עליון, שלמעלה מאור ומהשגה.

הערת קה"ת

לקמן שה"ש מז, ב.

30 כי על כל כבוד חופה

"כי על כל כבוד חופה": זהו הפסוק במאמר שאליו מתייחסת ההערה שבסוגריים בגוף הטקסט, בעניין ה"כבוד" ומה שסובב אותו.

Isaiah 4:5 ישעיהו ד':ה'

וּבְרָא ה' עַל כָּל־מְכוֹן הַרְצִיּוֹן וְעַל־מִקְרָאָהּ עָנָן יוֹמָם וְעֶשֶׂן וְנֹגַהּ אֵשׁ לְהִקְבֹּה לְיִלְהָה כִּי עַל־כָּל־כְּבוֹד חֹפָה:

And the L-RD will create over the whole habitation of mount Zion, and over her assemblies, a cloud and smoke by day, and the shining of a flaming fire by night; for over all the glory shall be a canopy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

31 דאורייתא מחכמה נפקת

מקום נוסף, המובא בהערת קה"ת, שבו אומר הוזהר שהתורה באה מחכמה.

Zohar, Yitro 21:378-22:389 ספר הזהר, יתרו כ"א:שע"ח-כ"ב:שפ"ט

According to R. Judah, "father" represents Wisdom (Hokhmah) and "mother" Understanding (Binah). Said R. Judah: 'Both interpretations mean one and the same thing, for we have been taught that the Torah emanated from the Supernal Wisdom.' R. Jose said that the Torah emanated from Understanding, for it says: "to perceive the words of understanding" and "forsake not the Torah of thy mother

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

32 דאורייתא מחכמה נפקת

מקום נוסף בוזהר, המצוטט בהערת קה"ת, למקורה של התורה בחכמה.

Zohar, Kedoshim 1:6-3:13 ספר הזהר, קדושים א':ו-ג':י"ג

33 דאורייתא מחכ' נפקת

העיקרון שבוזהר, שלפיו התורה יוצאת מחכמה עילאה; זו הסיבה לקשר שבין התורה לבין האור הפנימי שאפשר להשיגו.

Zohar II, 121b זח"ב קכ"א, ב

Zohar III, 81a זח"ג פא, א

הערת קה"ת

זח"ב קכ"א, ב. וראה שם פה, א. זח"ג פא, א.

34 אבל ע"י המצות נמשך גילוי אור מבחי' סוכ"ע שהוא בחי' המקיף

בהערותיו למאמר זה כותב הצמח צדק שהעניין דורש עיון נוסף, שכן אור מקיף (מקיף) הוא אור שהכלי אינו מושפע ממנו. הוא מציע שייתכן שהמקיף שנמשך על ידי המצוות קרוב יותר מבחינה מסוימת מן הבחינה שבה סובב מחיה אפילו את הרע.

הערת קה"ת

באוה"ת פ' ראה ע' תתש כ' "וצ"ע בענין המקיף שאין הכלי מתפעל ממנו, דמ"מ אפ"ל שקרוב יותר מבחי' מה שסוכ"ע מחי' גם את הרע והמיי"ע ע"ש.

פסקה 5

35 שהתור' נעשה מזון לנפש האלקית

בהערות קה"ת מציינים לדף זה בוזהר כמקור לשני הדימויים המובאים כאן: התורה כמזון לנשמה, והמצוות כלבושי הנשמה.

Zohar II, 210a זח"ב רי, א

הערת קה"ת

ראה זח"ב רי, א.

36 ותורתך בתוך מעי

"לעשות רצונך, אלקי, חפצתי, ותורתך בתוך מעי": התורה נקלטת בפנים כמו מזון.

Psalms 40:9 תהילים מ':ט'

לַעֲשׂוֹת־רְצוֹנְךָ אֱלֹקֵי חֲפְצִי וְתוֹרָתְךָ בְּתוֹךְ מִעִי:

I delight to do Thy will, O my G-d; yea, Thy law is in my in-most parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים מ, ט.

37 ואשים דברי בפירך

"ואשים דבריי בפירך": דבריו של ה' נעשים לדבריו של האדם; זוהי ההשגה הפנימית שמושגת באמצעות התורה.

Isaiah 51:16 ישעיהו נ"א:ט"ז

וְאָשִׁים דְּבָרֵי כְּפִיךָ וּבְצֵל יָדִי כְּסִיתִיךָ לְנֹטֵעַ שְׁמִים וְלִיסַד אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי־אֲתָה:

And I have put My words in thy mouth, And have covered thee in the shadow of My hand, That I may plant the heavens, And lay the foundations of the earth, And say unto Zion: 'Thou art My people

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע'י נא, טז.

38 המצות נעשים לבושים

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

זח"ב רי, סע"א.

39 בד"ה מזמור שיר חנוכת הבית

המאמר על "מזמור שיר חנוכת הבית" מציג את שלוש הבחינות של מזון, לבושים ובתים: המזון נעשה לחיותו הפנימית של הגוף, הלבושים מקיפים את האדם מקרוב, והבית מקיף אותו מרחוק. בהמשך מוסבר שבשורשם הבתים נעלים מן הלבושים, והלבושים מן המזון, מפני שכל מה שירד למדרגה נמוכה יותר, שורשו גבוה יותר.

הערת קה"ת

לקמן פ' ברכה צח, ד ואילך.

40 מזמור שיר חנוכת הבית

"מזמור שיר חנוכת הבית לדוד": הפסוק מן המאמר העוסק במזון, בלבוש ובבית, שאליו מתייחס הטקסט.

Psalms 30:1 תהילים ל':א'

מִזְמוֹר שִׁיר־חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד:

A Psalm; a Song at the Dedication of the House; of David

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 6

41 תחת אשר לא עבדת

"מפני שלא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב, מרוב כול". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "מרוב כול" כשמחה בקיום המצוות, גדולה אף

יותר מזו של גן עדן.

Deuteronomy 28:47 דברים כ"ח:מ"ז

תחת אשר לא-עבדת את-ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל:

because thou didst not serve the L-RD thy G-d with joyfulness, and with gladness of heart, by reason of the abundance of all things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים כח, מז.

42 תלמוד גדול שמביא לידי מעשה

מסקנת חז"ל שהתלמוד גדול, מפני שהוא מביא לידי מעשה. אדמו"ר הזקן מסביר שהתורה היא המתוכתת שבאמצעותה המצוות ממשיכות את האור המקיף.

Kiddushin 40b:8-9 קידושין מ' ב:ח-ט'

וכבר ה'ה רבי טרפון וזקנים מסובין בעליית בית נתנה בלוד. נשאלה שאילה זו בפניהם: תלמוד גדול או מעשה גדול? נענה רבי טרפון ואמר: מעשה גדול. נענה רבי עקיבא ואמר: תלמוד גדול. נענו כולם ואמרו: תלמוד גדול, שהתלמוד מביא לידי מעשה. תנא, רבי יוסי אומר: גדול תלמוד שקדם לחלוקה ארבעים שנה, לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע, לשמיטות ששים ואחת, ליוכלות מאה ושלש.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסוקה 7

43 היום לעשותם

"ושמרת את המצוה ואת החוקים ואת המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם". אדמו"ר הזקן מדגיש את המילה "היום": העולם הזה הוא עולם העשייה.

Deuteronomy 7:11 דברים ז':יא

ושמרת את-המצוה ואת-החוקים ואת-המשפטים אשר אנכי מצוך היום לעשותם:

Thou shalt therefore keep the commandment, and the statutes, and the ordinances, which I command thee this day, to do them

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ז, יא. ראה גם לעיל פ' פנחס עה, ב ובמ"מ לשם.

44 בעוה"ז . . ויכולים לעשות תשובה

רבי יהושע בן לוי אומר: "היום לעשותם", ולא למחר לעשותם; היום לעשותם, ולא היום לקבל שכרם. העולם הזה מיועד לעשייה, והעולם הבא — לקבלת שכר.

Avodah Zarah 3a עבודה זרה ג' א

הערת קה"ת

ע"ז ג, א. וש"נ.

45 כף הקלע

"ואת נפשות אויבך יקלענה בתוך כף הקלע": זהו המקור לדימוי של ויכוח הנשמה לאחר המוות.

I Samuel 25:29 שמואל א כ"ה:כ"ט

ויקם אדם לרדף ולבקש את-נפשו והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלקיך ואת נפש איבך יקלענה בתוך כף הקלע:

And though man be risen up to pursue thee, and to seek thy soul, yet the soul of my lord shall be bound in the bundle of life with the L-RD thy G-d; and the souls of thine enemies, them shall he sling out, as from the hollow of a sling

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

46 שבעוה"ב אמרו יושבין ונהנין

"העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתייה... אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנים מזיו השכינה". כאן מתברר שהעולם הבא הוא השגה גלויה באלקות.

Berakhot 17a ברכות י"ז א

הערת קה"ת

ברכות יז, א.

פסוקה 8

47 אבל בעולם הזה יש בחיי הארת סוכ"ע

הצמח צדק שואל: מכיוון שסוכב מאיר בשווה בכל העולמות, כיצד אפשר לומר שהוא מאיר בעולם הזה ולא בעולם הבא? הוא מסביר שיש מקיף קרוב ומקיף רחוק, והמקיף הקרוב מאיר בעולם הזה ולא בעולם הבא.

הערת קה"ת

באוה"ת פי ראה ע' תתט (הערות למאמר זה) כ': "לכאורה קשה הרי סוכ"ע מאיר לכל העולמות בהשוואה א"כ איך שייך לומר שמאיר בעוה"ז ולא בעוה"ב" ע"ש שמבאר שיש מקיף הקרוב ומקיף הרחוק. ומקיף הקרוב מאיר בעוה"ז ולא בעוה"ב".

48 ואם צדקת

"אם צדקת, מה תיתן לו, או מה יקבל מידך?" לפני האור המקיף של ה', הצדיקים והרשעים שווים.

Job 35:7 איוב ל"ה:ז

אם-צדקת מה-תתן-לו או מה-מִידָךְ קח:

If thou be righteous, what givest thou Him? Or what receiveiveth He of thy hand

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב לה, ז.

49 כעת רשע גמור . . להיות צ"ג

המקדש אישה "על מנת שאני צדיק" — מקודשת, גם אם הוא רשע גמור, שכן ייתכן שחשב מחשבה של תשובה. רגע אחד של חזרה בתשובה יכול להפוך אדם שהוא רשע גמור לצדיק.

Kiddushin 49b:4-5 קידושין מ"ט ב:ד-ה'

"על מנת שאני צדיק" — אפילו רשע גמור — מקודשת, שמהרהרה תשובה בדעתו. "על מנת שאני רשע" — אפילו צדיק גמור — מקודשת, שמהרהרה דבר עבודה זרה בדעתו. עשרה קבים חכמה ירדו לעולם, תשעה נטלה ארץ ישראל ואחד כל העולם כולו. עשרה קבים יופי ירדו לעולם, תשעה נטלה ירושלים ואחד כל העולם כולו. עשרה קבים עשירות ירדו לעולם, תשעה נטלה רומי ואחד כל העולם כולו. עשרה קבים עניות ירדו לעולם, תשעה נטלה ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ראה קידושין מט, ב.

50 ע"פ צו את בני

המאמר על "צו את בני ישראל... את קרבני לחמי" שואל מדוע נאמר דווקא על הקרבנות שהם "ריח ניחוח", ופותח את תשובתו במילים "היום לעשותם": העולם הזה בלבד הוא עולם המעשה.

הערת קה"ת

לעיל פ' פנחס עה, ב.

51 צו את בני ואמרת אליהם את קרבני לחמי

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם: את קרבני לחמי..." — הפסוק מן המאמר שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בעניין זה.

Numbers 28:2 במדבר כ"ח:ב

צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחוח תשמרו להקריב לי במועדו:

Command the children of Israel, and say unto them: My food which is presented unto Me for offerings made by fire, of a sweet savour unto Me, shall ye observe to offer unto Me in its due season

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

52 יפה שעה אחת בתשובה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

אבות ד, יז.

53 יפה שעה אחת בתשובה ומעט בועה"ז מכל חיי העוה"ב

"יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא." אדמו"ר הזקן מסביר מדוע: בעולם הזה יש אור מקיף.

Pirkei Avot 4:17 משנה אבות ד:י"ז

הוא הנה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה:

He used to say: more precious is one hour in repentance and good deeds in this world, than all the life of the world to come; And more precious is one hour of the tranquility of the world to come, than all the life of this world

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

54 ביו"ד נברא העוה"ב

בגמרא נאמר שהעולם הבא נברא באות יו"ד והעולם הזה באות ה"א. היו"ד, שהיא האות הקטנה ביותר, מצביעה על הצמצום שבאמצעותו מתגלה העולם הבא.

Menachot 29b:13-14 מנחות כ"ט ב:י"ג-י"ד

מפני מה נברא העולם הבא ביו"ד מפני שצדיקים שבו מועטים ומפני מה כפוף ראשו מפני שצדיקים שבו כפוף ראשיהם מפני מעשיהן שאינן דומין זה לזה אמר רב יוסף הני תרתי מילי אמר רב בספרים ותניא תיובתיה חדא הא דאמר רב ס"ת שיש בו שתי טעיות בכל דף ודף יתקן שלש יגנו

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

הערת קה"ת

מנחות כט, ב.

פסקה 9

55 כפי מספר מה שצריך לברר שבכל יום מברר

שם מסביר אדמו"ר הזקן ששנותיו של האדם נקובות וקצובות, שבכל יום יצרו מתגבר עליו והוא צריך להמשיך אש מלמעלה, ושהנשמה האלקית עצמה אינה זקוקה לתיקון: הימים ניתנו לצורך עבודת הבירור.

הערת קה"ת

ראה לקמן פ' תצא לד, ג ואילך.

פסקה 10

56 לא זו משם עד שמוחלין לו

מי שעבר על מצוות עשה ושב בתשובה, אינו זו משם עד שמוחלים לו. אדמו"ר הזקן מוסיף שגם לאחר המחילה נותר החיסרון של האור שלא נמשך.

Yoma 86a:7 יומא פ"ו א:ז

עבר על עשה ושב — אינו זו משם עד שמוחלין לו, שנאמר: "שובו בנים שובבים". עבר על לא תעשה ועשה תשובה — תשובה תולה, ויום הכפורים מכפר. שנאמר: "כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם". עבר על פרישות ומיתות בית דין ועשה תשובה — תשובה ויום הכפורים תולין, ויסורין ממרקין. שנאמר: "ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פו, א. וש"נ.

57 השיבנו אליך

"השיבנו אליך הוי' ונשובה": הבקשה שה' עצמו יתחיל בתהליך השיבה.

Lamentations 5:21 איכה ה:כ"א

השיבנו Havayah אליך ונשובה חדש ימינו כקדם:

Turn Thou us unto Thee, O L-RD, and we shall be turned;
Renew our days as of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 אתה תערה עלינו רוח ממרום

"עד יערה עלינו רוח ממרום": אדמו"ר הזקן מפרש את "השיבנו" כבקשה לרוח כזאת מלמעלה.

Isaiah 32:15 ישעיהו ל"ב:ט"ו

עדיערה עלינו רוח ממרום והיה מדבר לכפרם ולחפרם ליצר יחשב:

Until the spirit be poured upon us from on high, And the wilderness become a fruitful field, And the fruitful field be counted for a forest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה ישעיי לב, טו.

59 מי אל כמוך נושא עון

"מי אל כמוך נושא עון": שלושיעשרה המידות שמהן באים הרחמים המעוררים לתשובה.

Micah 7:18 מיכה ז:י"ח

מיאל כמוך נושא עון ועבר עליפשע לשאריה נחלתו לאיהחזיק לעד אפו כיחפץ חסד הוא:

64 נר ה' נשמת אדם

נר ה' נשמת אדם: הנפש האלקית, כמו להבה, עולה מטבעה אל מקורה.

Proverbs 20:27 משלי כ':כ"ז

נר ה' נשמת אדם חפש כל־חֲדָרֵי־כֶסֶן:

The spirit of man is the lamp of the L-RD, searching all the inward parts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כ, כז.

65 עשב הם המלאכים שלוחי ההשפעה

הצמח צדק מציין שבמאמר "ואלה המשפטים" (בתורה אור) מוסבר "עשב כעייין בי"ת ושייך, ואילו כאן הוא מוסבר כהשפעה מחיות המרכבה ומדרגת האופנים; את הדבר הוא משאיר לעיון נוסף.

הערת קה"ת

באוה"ת כאן ע' תתי כי "ועי בד"ה ואלה המשפטים [— בתו"א] שם פי' עשב ע"ב שין, וכאן מפרש שזהו השפעה מחיות המרכבה ומבחי אופנים, וצ"ע".

66 וכמ"ש בזהר פ' בראשית דיי"ח ע"ב

ביאורי הצמח צדק לקטע זה בזהר על "מצמיח חציר לבהמה", המצוטט כאן; שם הוא מפנה גם ללקוטי תורה, אמור לו ע"א.

הערת קה"ת

נתבאר בביאורו"ז להצ"צ כרך א ע' ז ובכרך ב ע' תרו ואילך, ושם מציין ללקו"ת פ' אמור לו, א.

67 מצמיח חציר לבהמה

"מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם": הפסוק שהוזהר דורש כאן.

Psalms 104:14 תהילים ק"ד:י"ד

מְצַמֵּיחַ חֲצִיר לְבִהמָה וְעֵשֶׂב לְעֹבֶדֶת הָאָדָם לְחֶם מִן־הָאָרֶץ:

Who causeth the grass to spring up for the cattle, And herb for the service of man; To bring forth bread out of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

68 מצמיח חציר לבהמה אלף טורין

הוזהר על "מצמיח חציר לבהמה", שהמאמר עצמו מצטט (Parshas Bereishis, folio 18b), ומסביר שהעשבים הם השפעת המלאכים, המסייעת לאדם לשנות את הנפש הבהמית.

Zohar, Bereshit 7:70-8:83 ספר הזהר, בראשית ז':ע"ח-פ"ג

The same is referred to in the words, "My bow I have set in the cloud" (Gen. 9, 13): to wit, from the day on which the world was created. On the day of cloud, when the bow, "the appearance of the likeness of the glory of the L-rd" appeared, the Left arose in might. Then "Rachel went forth and had pain in childbirth". With her appeared Michael on one side, Raphael on another, and Gabriel on a third, these being the colours which appeared in the "likeness". Hence ... "the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

69 בד"ה כי תצא

ההפניה של הטקסט עצמו, למאמר הפותח את פרשת כי תצא. שם מסביר אדמו"ר הזקן שאנשי כנסת הגדולה תיקנו את שתי הברכות שלפני קריאת שמע, הפותחות ב"יוצר אור" וכוללות תיאור ארוך של המלאכים, כדי שהתבוננות במרכבה העליונה, שורש רצונה של הנפש הבהמית, תכוון רצון זה לה'.

הערת קה"ת

Who is a G-d like unto Thee, that pardoneth the iniquity, And passeth by the transgression of the remnant of His heritage? He retaineth not His anger for ever, Because He delighteth in mercy.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 ה' אל רחום

"הוי הוי, אלקים, רחום וחנון": שלוש־עשרה המידות הנאמרות במשך כל השנה, שאדמו"ר הזקן מכנה רחמים על חיי הגוף.

Exodus 34:6 שמות ל"ד:ו'

וַיַּעֲבֹר ה' עַל־פָּנָיו וַיִּקְרָא ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:

And the L-RD passed by before him, and proclaimed: 'The L-RD, the L-RD, G-d, merciful and gracious, long-suffering, and abundant in goodness and truth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 הרועה בשושנים

"הרועה בשושנים": הרועה המפרנס את ישראל בשלוש־עשרה המידות המתגלות באלול.

Song of Songs 6:3 שיר השירים ו':ג'

אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בְּשׁוֹשָׁנִים:

I am my beloved's, and my beloved is mine, That feedeth among the lilies

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 ונתתי עשב בשדך לבהמתך

"ונתתי עשב בשדך לבהמתך": מהפסקה השנייה של קריאת שמע. אדמו"ר הזקן מפרש את הבהמה כנפשות הבהמית והשכלית, ואת העשב כמלאכים.

Deuteronomy 11:15 דברים י"א:ט"ו

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ לְבִהמָתְךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ:

And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 שתיים לפניה

"בשחרית מברך שתיים לפניה ואחת לאחריה": הברכות שלפני קריאת שמע, שהראשונה בהן היא ברכת יוצר.

Mishnah Berakhot 1:4 משנה ברכות א':ד'

בְּשַׁחַר מְבָרַךְ שְׁתֵּים לִפְנֵיהָ וְאַחַת לְאַחֶיהָ, וּבְעֶרֶב שְׁתֵּים לִפְנֵיהָ וְשְׁתֵּים לְאַחֶיהָ. אַחַת אֶרְכָּה וְאַחַת קְצָרָה. מְקוֹם שֶׁאָמְרוּ לְהֶאָרִיךְ, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְקַצֵּר. לְקַצֵּר, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְהֶאָרִיךְ. לְחֶתֶם, אֵינוֹ רִשְׁאֵי שֶׁלֹּא לְחֶתֶם. וְשֶׁלֹּא לְחֶתֶם, אֵינוֹ רִשְׁאֵי לְחֶתֶם:

[the שמע] In the morning, two benedictions are said before and one after it; and in the evening, two benedictions before and two after it, one long and one short. Where they, the sages, have adopted the long [form] no man is authorised to shorten [use the short form]; and where they have adopted the short form no man is authorised to lengthen [use the long form]. [Where they] close [with a benediction] no man is authorised not [so] to close: and [where they do] not close ... [with a benediction]

Torat Emet 357 (Public Domain) • Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain)

לקמן ר"פ כי תצא.

70 תשובה שהיא בחילא יתיר

הוזהר מלמד שמי שחוזר בתשובה מתקרב "ביתר שאת" מן הצדיקים הגמורים. אדמו"ר הזקן מוסיף שעוצמה זו היא מעבר לכוחה של הנפש עצמה.

Zohar I, 129b זח"א קכט, ב

הערת קה"ת

זח"א קכט, ב.

71 ע"פ כריח שדה אשר ברכו ה'

שם "השדה" הוא מלכות דאצילות, שיש בה שתי העלאות מ"ן: אחת מצד טבעה ומעצמה, ואחת הזקוקה לעזרה מלמעלה משום שאין לה כוח לעלות מעצמה, והיא ממשיכה את האור המקיף. זהו המקור לעניין שבסוגריים כאן.

הערת קה"ת

תו"א כ, ד.

72 כריח שדה אשר ברכו ה'

"ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'": דברי יצחק כשחש את ריח בגדיו של יעקב.

Genesis 27:27 בראשית כ"ז:כ"ז

וַיֵּגֶשׁ וַיִּשְׁקֶלּוּ וַיֵּרַח אֶת־רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמְרוּ רִיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה'

And he came near, and kissed him. And he smelled the smell of his raiment, and blessed him, and said: See, the smell of my son Is as the smell of a field which the L-RD hath blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 ריח בוגדיו

המדרש על "וירח את ריח בגדיו" מספר על אנשים שבגדו ואז חזרו בתשובה, ודורש "בגדיו" כ"בוגדיו".

Bereshit Rabbah 65:22 בראשית רבה ס"ה:כ"ב

... את נושקני בקבורה, ואין אחר נושקני בקבורה. ויגש וישק לו וירח את ריח בגדיו אמר רבי יוחנן: אין לך דבר שריחו קשה מן השטף הזה של עזים, ואת אמרת וירח את ריח בגדיו ויברכהו?! אלא, בשעה שנכנס אבינו יעקב אצל אביו, נכנסה עמו גן עדן, הדא הוא דאמר לו: ראה ריח בני כריח שדה. ובשעה שנכנס עשו אצל אביו, נכנסה עמו גיהנום, היך מה דאת אמר: (משלי כ): בא זדון ויבא קלון. דבר אחר: וירח את ריח בגדיו ויברכהו, כגון יוסף משיתא, ויקום איש צורות יוסף משיתא. בשעה שבקשו ...

He did not recognize him, because his hands were hairy" like the hands of his brother Esau, and he blessed him" (Genesis 27:23). "He did not recognize him" - when wicked people were produced from him, he [Isaac] did not recognize them. "His father Isaac said to him: Approach and kiss me, my son" (Genesis 27:26). "Approach and kiss me" - he said to him: 'You will be adjacent to me in burial, but no other will be adjacent to me in burial.' "He approached and ... kissed him, and he

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר סה, כב. ברש"י שם.

פסקה 11

74 א"ת שושנים אלא שושנים

על "שפתותיו שושנים" (שיר השירים ה, יג) אומרת הגמרא: "אל תקרי שושנים אלא ששונים". אדמו"ר הזקן נעזר בכך כדי למצוא לימוד תורה במילים "הרועה בשושנים".

Shabbat 30b:6 שבת לי ב:ו

איני, והאמר רב גידל אמר רב: כל תלמיד חכם שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר, תכנינה, שנגאמר: "שפתותיו שושנים נוטפות מור עובר": אל תקרי "מור עובר", אלא "מר עובר". אל תקרי "שושנים", אלא "ששונים". לא קשיא: הא ברבך והא בתלמידא. ואיבעית אימא הא והא ברבך, ולא קשיא: הא מקמי דלפתח, הא לכתר דפתח. כי הא דרבך מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא ויבדחי רבנן, לסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Zohar II, 20b זח"ב כ, ב

הערת קה"ת

שבת ל, ב. וש"נ. זח"ב כ, ב. רעד, א. וראה באוה"ת פי ראה עי תשפה הביאור.

פסקה 12

75 בדיה ואכלת ושבעת וברכת

שם מסביר אדמו"ר הזקן מדוע יש להזכיר את הברית ואת התורה בברכת הארץ, ומדוע מי שאינו מזכיר אותן לא יצא ידי חובתו: יש להמשיך אל יחודא תתאה את השפע הנמשך מיוחדא עילאה בברכת "הו".

הערת קה"ת

לעיל פי עקב יד, ד ואילך. באוה"ת כאן מצייג לפ"ג ופ"ד שם.

76 ואכלת ושבעת וברכת

"ואכלת ושבעת וברכת את הו"י אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך": המקור לברכת המזון והפסוק מן המאמר המצוטט כאן.

Deuteronomy 8:10 דברים ח:י

וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת־ה' אֱלֹהֶיךָ עַל־הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן־לְךָ:

And thou shalt eat and be satisfied, and bless the L-RD thy G-d for the good land which He hath given thee

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

77 וצריך שיקדים ברית לתורה

פלימו אומר שיש להזכיר את הברית לפני התורה בברכת הארץ, "שזו ניתנה בשלוש בריתות וזו בשלוש עשרה". אדמו"ר הזקן מפרש את שלוש עשרה הבריתות כשלוש עשרה מידות הרחמים.

Berakhot 48b:13 ברכות מ"ח:י"ג

תנאי רבי אליעזר אומר: כל שלא אמר "ארץ חמדה טובה ורחבה" בברכת הארץ, ומלכות בית דוד ב"בונה ירושלים" — לא יצא ידי חובתו. נחום הזקן אומר: צריך שיוכור בה ברית. רבי יוסי אומר: צריך שיוכור בה תורה. פלימו אומר: צריך שיקדים ברית לתורה, שזו נתנה בקלש בריתות.

There is a teaching : R. Eliezer says : Whoever does not say "a desirable, good and ample land" in the benediction of "the land" and "the kingdom of the house of David" in "Who...rebuilt Jerusalem" has not complied with the requirements of the law. Nahum the Elder says : He must men-

82 י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן

ביאורו של האריז"ל, שהתורה שבעל פה, הנדרשת באמצעות שלוש עשרה מידות, מקבלת משלוש עשרה מידות עליונות של התורה שבכתב, שגם היא נדרשת באמצעותן.

Pri Etz Chaim, Gate of the World of Action 6:3 פרי עץ חיים, שער עולם העשיה וי"ג:

והנה אין ספק, כי התורה התחתונה שנדרשת ב"ג מדות אלו, שנמשכים אליה מ"ג מדות עליונות תורה שבכתב, הנדרשת ב"ג מדות אלו, דוגמת י"ג אלו. כי כל מה שיש בתחתונים יש בעליונים, ומשם נתפשט בתחתונים. והנה תורה עליונה שהיא ת"ת, נחלקת בסוד ו"ק שבה, כלולה מדין ורחמים, וכללותה הרי י"ג:

Pri Etz Chaim (Public Domain)

83 י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן הם מבחי' י"ג מדה"ר

לפי ההערה, כרך זה מביא בשם המגיד את הזיהוי בין שלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן לבין שלוש-עשרה מידות הרחמים.

הערת קה"ת

ראה בסה"מ תרכ"ו (הוצאת תשמ"ט) ע' דש בשם הרב המגיד נ"ע.

84 ורחמנא אמר

הערת קה"ת מפנה לה Sanhedrin 36a למיילים האלה.

Sanhedrin 36a סנהדרין ל"ו א

Chullin 11a חולין י"א א

הערת קה"ת

ב"מ (ג, ב) ואמר רחמנא. ר"ה (ו, ב. טז, סע"א) [רחמנא אמר]. כו, א [דרחמנא אמר]. סנהדרין לו, א [ואמר רחמנא]. מב, ב [ואמר ל"י רחמנא]. מג, א. נא, א. עד, א [אמר רחמנא]. ז, א [דרחמנא אמר]. חולין יא, א [דאמר רחמנא]. [כ]. ועוד.

85 ורחמנא אמר

אחד המקומות שמציין בהערת קה"ת שבהם אומרת הגמרא "רחמנא אמר": התורה היא דברו של הרחמן.

Rosh Hashanah 16a ראש השנה ט"ז א

86 והדרת פני זקן

"מפני שיבה תקום והדרת פני זקן". אדמו"ר הזקן קושר את "פני זקן" עם שלושה עשר תיקוני הדיקנא.

Leviticus 19:32 ויקרא י"ט:ל"ב

מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדַּרְתָּ פָנֶי זָקֵן וְיִרְאַתָּ מְאֹלָקִיךָ אֲנִי הָאֵל

Thou shalt rise up before the hoary head, and honour the face of the old man, and thou shalt fear thy G-d: I am the

L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא יט, לד.

87 זה שקנה חכמה

"אין זקן אלא מי שקנה חכמה": כך דורשת הגמרא את המילה "זקן" בפסוק, וקושרת אותה לחכמה.

Kiddushin 32b:8 קידושין ל"ב ב:ח'

תנו רבנן: "מפני שיבה תקום" – יכול אפילו מפני זקן אשמאי? תלמוד לומר: "זקן", ואין זקן אלא חכם, שנאמר: "אספה לי שבועים איש מזקני

tion the Covenant in the blessing of "the land." R. Jose says : He must mention the Torah therein. Pelemon says : He must refer to the Covenant before the Torah, because the latter ... was given with a

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

פסוקה 13

78 את לבבך ואת לבב

בעל הטורים מציין כי "את לבבך ואת לבב" הם ראשי תיבות אלו, ולכן המנהג הוא להשכים לסליחות מראש חודש אלו.

Kitzur Ba'al HaTurim on Deuteronomy 30:6 קיצור בעל הטורים על דברים ל"ו:

את לבבך ואת לבב ר"ת אלו. לכך נהגו להשכים להתפלל סליחות מ"ח אלו ואילך. וכן לולא האמנתי לראות בטוב ה', לולא, אותיות אלו. שמאלול ואילך חרדתי נגד ה': את לבבך ואת בגימי זה לימות המשיח.

On Your Way (Public Domain)

79 ר"ת אלו

ההערה מביאה את רשימת המקורות של הרבי לראשי התיבות אלו בפסוק זה: Ba'al HaTurim, Abudarham, the Bach on the Tur, Reishis Chochmah and the Shelah.

הערת קה"ת

בעה"ט שם. וכן באבודרהם סי' תפלת ר"ה. ב"ח לטור או"ח סתקפ"א. ר"ח שער התשובה פ"ד (ד"ה עוד). של"ה ריש מסי' ר"ה (ריג, א) ועוד" – לקו"ש חכ"ט ע' 170 הערה 29 וראה בפנים שם.

80 לבוא לבחי' פנימית הלב

סיכום פרק 3 של המאמר הראשון לפרשת ראה: תחילה "ומלתם את ערלת לבבכם", ולאחר מכן "וה' אלקיך ימול את לבבך"; גם שם "את לבבך ואת לבב" הם ראשי התיבות של אלו, ימי הרצון. המאמר עצמו עוסק בנקודה הפנימית שבלב ומצטט את אותה איגרת הקודש.

הערת קה"ת

שזהו עבודת האהבה. ועיניך לקו"ת [– ראה] יט, א (בהקיצור לפ"ג. וראה שם בפנים המאמר). וראה אוה"ת [– פי' נצבים] ע' ארכג.

81 י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן

ההערה שם מציינת שרשב"ם (על Bava Basra 111a) ומסכת כריתות גורסים "שלוש-עשרה המידות שהתורה נדרשת בהן", אף שבנוסח הברייטא שבידינו מופיע נוסח אחר.

Bava Batra 111a:1-2 בבא בתרא קי"א א:א-ב'

"וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל נִתְּלָה מִמִּשּׁוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" – הֵיאָךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל שְׁנֵי מִשּׁוֹת? אֵלָּא זו שְׁאֵבִיחַ מִשְׁבֵּט אֶחָד וְאַמָּה מִשְׁבֵּט אֶחָד, וּמִתְּנוּ, וּיְרֻשְׁתָּן. וְאֵין לִי אֵלָּא בֵּית, בֵּן מִנְיָן? אֲמַרְתָּ קַל וְחֹמֶר: וְמָה בֵּית, שֶׁהוֹרַע כְּחָה בְּנִכְסֵי הָאֵב – יָפָה כְּחָה בְּנִכְסֵי הָאֵם; בֵּן, שֶׁיָּפָה כְּחוֹ בְּנִכְסֵי הָאֵב – אֵינוֹ דִּין שֶׁיָּפָה כְּחוֹ בְּנִכְסֵי הָאֵם? וּמִמָּקוֹם שֶׁבָּאת – מָה לְהֵלֵךְ בֵּן קוֹדֵם לְבֵית, אֶף כָּאֵן בֵּן קוֹדֵם לְבֵית.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פע"ח שי' עולם העשי' פ"ו. מ"ח מסי' תפילת העשי' פ"ט. הרשב"ם (כ"ב קיא, א ד"ה מדין) וכן הכריתות גרס "נדרשת בהן" אבל לא כן היא גירסתנו (סה"מ תשי"ח ע' רסה בהערה).

ישׁאֵל. רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי אוֹמֵר: אֵין זָקֵן אֶלָּא מִי שֶׁקֶנָּה חֻכְמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' קִנְיֵי רֵאשִׁית דְּרֻכּוֹ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

קידושין לב, ב.

88 ומל ה"א את לבבך ואת לבב

"וה' אלקיך ימול את לבבך ואת לבב זרעך, לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך". המילים "את לבבך ואת לבב" הן ראשי תיבות אלול.

Deuteronomy 30:6 דברים ל"ו

וּמֶל ה' אֱלֹקֶיךָ אֶת־לִבְּךָ וְאֶת־לִבְּ זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־ה' אֱלֹקֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ:

And the L-RD thy G-d will circumcise thy heart, and the heart of thy seed, to love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, that thou mayest live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים ל, ו.

89 כי הן י"ג ת"ד

הערת קה"ת מפנה למקום שבו זה מתבאר עוד: Pri Etz Chaim.

הערת קה"ת

ראה פע"ח שי' סליחות, פ"ד.

90 כי הן י"ג ת"ד

האריז"ל מבאר את שלוש עשרה מידות הרחמים כשלושה עשר תיקוני הדיקנא של ז"א, ומראה היכן נמצא כל אחד מהם בזקן.

Pri Etz Chaim, Gate of Confession 4 פרי עץ חיים, שער הסליחות ד'



על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו והערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silbermann, 1929-1934 (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Eighteen Treatises from the Mishna (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); On Your Way (Public Domain); Pri Etz Chaim (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור.
/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). למה ללמוד, וברכות הרבי: /likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha

מיזם חינוכי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך /likuteitorah.com/he/likutei-torah/reeh/11

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק